Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 20 Νοεμβρίου 2026
(OR. en)

16209/26

SOC 782
ANTIDISCRIM 116
GENDER 179
JAI 1473
FREMP 363
COHOM 147
EDUC 470

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	3 Νοεμβρίου 2026
Αποδέκτης:	κα Thérèse BLANCHET, Γενική Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2026) 602 final
Θέμα:	ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ *σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά υπό το πρίσμα του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά και της σύστασης του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά*

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2026) 602 final.

συνημμ.: COM(2026) 602 final

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 3.11.2026
COM(2026) 602 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά υπό το πρίσμα του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά και της σύστασης του Συμβουλίου για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά

{SWD(2026) 330 final}

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ **1**

I. ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ **3**

II. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΕ **5**

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την επίτευξη των επτά γενικών στόχων του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά. Για κάθε γενικό στόχο, παρουσιάζονται οι σχετικοί κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030, συνοδευόμενοι από τους δείκτες αναφοράς βάσει των οποίων αξιολογείται η πρόοδος. 5

II.I Καταπολέμηση και πρόληψη του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων 5

II.II Μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού 8

II.III Προώθηση της συμμετοχής μέσω ενδυνάμωσης, συνεργασίας και εμπιστοσύνης... 11

II.IV Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική συμπεριληπτική γενική εκπαίδευση 13

II.V Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση 15

II.VI Βελτίωση της υγείας των Ρομά και αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες 18

II.VII Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε επαρκή στέγαση χωρίς διαχωρισμούς και σε βασικές υπηρεσίες 20

III. ΡΟΜΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ **23**

IV. ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΕ **24**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ **30**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) βασίζεται στην αρχή ότι όλοι οι πολίτες της θα πρέπει να είναι σε θέση να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. Η ισότητα, η ένταξη και ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελούν βασικές αξίες της ΕΕ που καθοδηγούν τη νομοθεσία, τις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ. Οι αξίες αυτές είναι απαραίτητες για την κοινωνική συνοχή, την οικονομική ανθεκτικότητα και τη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα. Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με το θεματολόγιό της για μια Ένωση ισότητας, η Επιτροπή έχει καταστήσει την απαγόρευση των διακρίσεων και την ένταξη βασική προτεραιότητα. Η προώθηση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής της δέσμευσης και συμβάλλει στην εφαρμογή των δικαιωμάτων και των αρχών που κατοχυρώνονται στις Συνθήκες και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Οι Ρομά[1] είναι η μεγαλύτερη εθνοτική μειονότητα στην Ευρώπη με πληθυσμό που εκτιμάται σε 10 έως 12 εκατομμύρια άτομα σ' ολόκληρη την ήπειρο, εκ των οποίων περισσότερα από 6 εκατομμύρια ζουν στην ΕΕ[2]. Ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά με την προσχώρηση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, πολλοί Ρομά εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις, αντιτσιγγανισμό και κοινωνικοοικονομικό αποκλεισμό. Για την αντιμετώπιση αυτών των συνεχιζόμενων ανισοτήτων, στις 7 Οκτωβρίου 2020 εγκρίθηκε το ενισχυμένο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά για την περίοδο 2020-2030. Εισήγαγε επτά γενικούς στόχους σε επίπεδο ΕΕ[3] και πρότεινε για πρώτη φορά κύριους ποσοτικούς στόχους για το 2030 σε επίπεδο ΕΕ. Προωθεί «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», στο πλαίσιο της οποίας όλα τα κράτη μέλη εργάζονται για την επίτευξη κοινών γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ και την υλοποίηση ελάχιστων δεσμεύσεων, ενώ παράλληλα προσαρμόζουν τα μέτρα τους στις εθνικές συνθήκες και στο μέγεθος των πληθυσμών Ρομά στην επικράτειά τους. Τα κράτη μέλη με σημαντικό πληθυσμό Ρομά αναμένεται να αναλάβουν πιο φιλόδοξες δεσμεύσεις. Το πλαίσιο ενισχύθηκε με τη σύσταση του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2021, στην οποία τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν να θεσπίσουν και να εφαρμόσουν οικεία εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά (στο εξής: ΕΣΠΡ). Η εφαρμογή αυτών των μέσων της ΕΕ υποστηρίζεται από εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά (στο εξής: ΕΣΕΡ), από

[1] Η αναφορά στους «Ρομά» περικλείει, ως γενικός όρος, ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών ομάδων καταγωγής Ρομανί, όπως: τους Ρομά, τους Σίντι, τους Καλέ, τους Αθίγγανους και τους Ρουντάρι. Περιλαμβάνει επίσης ομάδες όπως τους Ασκάλι, τους Αιγύπτιους, τους Γιενίς, τους Ντομ, τους Λομ, τους Ρομ και τους Αμπντάλ, καθώς και πλανόβιους πληθυσμούς, συμπεριλαμβανομένης της εθνοτικής ομάδας Travellers, ή πληθυσμούς που χαρακτηρίζονται με τον διοικητικό όρο «Gens du voyage», και τους πληθυσμούς που αυτοπροσδιορίζονται ως Τσιγγάνοι ή Γύφτοι, χωρίς να αρνούνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων ομάδων.

[2] Συμβούλιο της Ευρώπης, Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (2025), The Unheard 12 Million – Council of Europe Commissioner issues urgent wake-up call to act for Roma and Traveller rights, 1η Οκτωβρίου 2025.

[3] i) Καταπολέμηση και πρόληψη του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων· ii) μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού για τη γεφύρωση του κοινωνικοοικονομικού κενού ανάμεσα στους Ρομά και στον γενικό πληθυσμό· iii) προώθηση της συμμετοχής μέσω της ενδυνάμωσης, της συνεργασίας και της εμπιστοσύνης· iv) αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική συμπεριληπτική γενική εκπαίδευση· v) αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση· vi) βελτίωση της υγείας και αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες· και vii) αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε επαρκή στέγαση χωρίς διαχωρισμούς και σε βασικές υπηρεσίες.

χρηματοδότηση της ΕΕ, μηχανισμούς παρακολούθησης και αμοιβαία μάθηση, στοιχεία που από κοινού παρέχουν ένα κοινό πλαίσιο δράσης, λογοδοσίας και συντονισμού, μετατρέποντας τους κοινούς στόχους σε συλλογική ευρωπαϊκή δέσμευση.

Στο πλαίσιο του διετούς κύκλου παρακολούθησης του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά, όλα τα κράτη μέλη[4] υποβάλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκθέσεις προόδου σχετικά με τα οικεία ΕΣΠΡ. Σε αυτή τη βάση, η Επιτροπή δημοσιεύει ενοποιημένη αξιολόγηση της προόδου σε ολόκληρη την ΕΕ. Η παρούσα τρίτη έκθεση εφαρμογής της Επιτροπής καλύπτει τις εξελίξεις μεταξύ της 1ης Ιουνίου 2023 και της 31ης Μαρτίου 2025[5].

Εκτός από τις εθνικές εκθέσεις, η παρούσα αξιολόγηση βασίζεται σε δύο ακόμη πηγές τεκμηρίωσης. Πρώτον, στην έρευνα για τους Ρομά του 2024, η οποία διενεργήθηκε από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και παρέχει συγκρίσιμα στοιχεία σχετικά με την κατάσταση των Ρομά[6]. Δεύτερον, σε εισηγήσεις οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά και υπέρ των Ρομά και άλλων συμφεροντούχων (στο εξής: συμφεροντούχοι), οι οποίες συγκεντρώθηκαν μέσω τριών βασικών πρωτοβουλιών: της πρωτοβουλίας Roma Civil Monitoring (RCM), ενός ειδικού διαλόγου σχετικά με την εφαρμογή με την επίτροπο Lahbib και μιας πρόσκλησης υποβολής στοιχείων. Τα στοιχεία αυτά παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι συμφεροντούχοι κατά την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά και σχετικά με τρόπους βελτίωσης της εφαρμογής του.

Τα κράτη μέλη έχουν λάβει μέτρα για να ενισχύσουν τη διακυβέρνηση και την παρακολούθηση, να καταπολεμήσουν τον αντιτσιγγανισμό και τις διακρίσεις, καθώς και να βελτιώσουν την πρόσβαση των Ρομά στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση, μεταξύ άλλων μέσω πρωτοβουλιών που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ. Τα πορίσματα της έρευνας για τους Ρομά του 2024 δείχνουν βελτίωση από το 2016, ιδίως μείωση της σοβαρής υλικής στέρησης και του ποσοστού των νέων Ρομά που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ), αύξηση του ποσοστού των Ρομά σε αμειβόμενη εργασία, αυξημένη συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και βελτιωμένες συνθήκες στέγασης. Ωστόσο, η πρόοδος παραμένει άνιση μεταξύ των κρατών μελών και των τομέων πολιτικής, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις όσον αφορά τη μετουσίωση των δεσμεύσεων πολιτικής σε απτές βελτιώσεις για τους Ρομά.

Η παρούσα έκθεση αξιολογεί την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά και την πρόοδο προς την επίτευξη των γενικών και ειδικών στόχων που καθορίζονται στο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά. Καλύπτει επίσης τις εξελίξεις στην περιοχή διεύρυνσης και τις σχετικές δράσεις σε επίπεδο ΕΕ. Συμπληρώνεται από έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που περιέχει ενημερωτικά δελτία ανά χώρα τα οποία έχει εκπονήσει η Επιτροπή, καθώς και επισκόπηση των εθνικών ποσοτικών στόχων και της προόδου που έχει αναφερθεί, την οποία έχει εκπονήσει ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (βλ. προσάρτημα).

[4] Με εξαίρεση τη Μάλτα.
[5] Τα μέτρα που εφαρμόστηκαν μετά την περίοδο αναφοράς περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση μόνο εάν τα ΕΣΕΡ τα έχουν δηλώσει στην Επιτροπή.
[6] Η έρευνα καλύπτει 10 κράτη μέλη (BG, CZ, FR, EL, HU, IE, IT, PT, RO, ES) και τρεις υποψήφιες χώρες (AL, MK, RS).

I. ΕΤΑΙΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Η αποτελεσματική διακυβέρνηση είναι απαραίτητη για την εφαρμογή των ΕΣΠΡ. Παρότι όλα τα κράτη μέλη έχουν συστήσει δομές διακυβέρνησης με επίκεντρο τα ΕΣΕΡ, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά τη θεσμική ικανότητα, τον συντονισμό, τη συμμετοχή των συμφεροντούχων και την εφαρμογή σε τοπικό επίπεδο. Οι ρυθμίσεις αυτές πρέπει να ενισχυθούν ώστε οι εθνικές στρατηγικές να μετατραπούν σε αποτελεσματική δράση. Στο πλαίσιο αυτό, οι συμφεροντούχοι επισήμαναν τις επίμονες προκλήσεις που συνδέονται με τη μετουσίωση των ΕΣΠΡ σε αποτελεσματική δράση σε τοπικό επίπεδο, και ειδικότερα: την κατακερματισμένη διακυβέρνηση, την περιορισμένη ικανότητα των δημοτικών αρχών και τις πολιτικές ευαισθησίες που επηρεάζουν την απόδοση προτεραιότητας στα μέτρα ένταξης των Ρομά και την εφαρμογή τους. Αναδεικνύεται έτσι η ανάγκη για ισχυρότερη στήριξη μέσω της ανάπτυξης ικανοτήτων και της τεχνικής βοήθειας.

Κύρια επιτεύγματα

Όλα τα κράτη μέλη που υπέβαλαν εκθέσεις έχουν ορίσει ΕΣΕΡ αρμόδια για τον συντονισμό της εφαρμογής των οικείων ΕΣΠΡ. Σε αρκετές χώρες έχουν ληφθεί μέτρα για την ενίσχυση της λειτουργίας των ΕΣΕΡ με την αύξηση του προσωπικού, τη βελτίωση των θεσμικών ρυθμίσεων ή την παροχή περισσότερων δημοσιονομικών πόρων[7]. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα ΕΣΕΡ συμμετέχουν άμεσα στους μηχανισμούς παρακολούθησης και συντονισμού των προγραμμάτων[8]. Αυτό συμβάλλει στην καλύτερη ενσωμάτωση των προτεραιοτήτων ένταξης των Ρομά στις ευρύτερες κοινωνικές πολιτικές και πολιτικές συνοχής. Για παράδειγμα, στη Σλοβακία, το ΕΣΕΡ είναι πλήρες μέλος της επιτροπής παρακολούθησης του προγράμματος «Σλοβακία 2021-2027», ενός προγράμματος της πολιτικής συνοχής που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), και συντονίζει ειδική επιτροπή που ασχολείται με τις περιθωριοποιημένες κοινότητες Ρομά. Η Κύπρος συγκρότησε επιτροπή παρακολούθησης για το οικείο ΕΣΠΡ, στην οποία συμμετέχουν υπουργεία και εκπρόσωποι των Ρομά για την ενίσχυση του συντονισμού και της συμμετοχής στη χάραξη πολιτικής.

Η εφαρμογή των μέτρων για την ένταξη των Ρομά βασίζεται επίσης στη συνεργασία με τις περιφερειακές και τις τοπικές αρχές. Οι δήμοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή μέτρων σε βασικούς τομείς όπως η εκπαίδευση, η στέγαση και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Για παράδειγμα, η Ελλάδα έχει εφαρμόσει πλαίσιο βάσει του οποίου 85 δήμοι έχουν ήδη υποβάλει τοπικά σχέδια δράσης για την ένταξη των Ρομά, ώστε να διασφαλιστεί η ευθυγράμμιση με τις εθνικές προτεραιότητες.

Συνολικά 20 κράτη μέλη[9] παρακολουθούν τακτικά την εφαρμογή των οικείων ΕΣΠΡ και έχουν καθορίσει τουλάχιστον έναν ποσοτικό ή ποιοτικό στόχο. Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι σχεδόν όλες οι χώρες που διαθέτουν σημαντικό πληθυσμό Ρομά έχουν θεσπίσει ποσοτικούς στόχους και δείκτες για τουλάχιστον πέντε γενικούς στόχους. Η Ισπανία, η Σλοβακία και η Τσεχία έχουν αναπτύξει ισχυρά πλαίσια παρακολούθησης ευθυγραμμισμένα με τους δείκτες του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά, ενώ το πλαίσιο της Βουλγαρίας είναι πιο περιορισμένο αλλά, κατά γενικό κανόνα, ευθυγραμμισμένο με τους εν λόγω δείκτες. Τα πλαίσια παρακολούθησης στα υπόλοιπα κράτη μέλη που διαθέτουν σημαντικό πληθυσμό Ρομά βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης, καθώς ορισμένες τιμές δεικτών ή στόχων δεν

[7] BE, BG, CZ, DE, EL, ES, FR, HU, HR, IE, IT, LT, LV, RO, SI, SK.
[8] BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, LV, IT, RO, SK.
[9] BE, BG, CY, CZ, EL, ES, EST, FI, HR, HU, IE, IT, LV, LT, NL, PL, RO, SE, SI, SK.

έχουν ακόμη καθοριστεί ή ολοκληρωθεί κατά τον χρόνο υποβολής των εκθέσεων (βλ. προσάρτημα), γεγονός που επηρεάζει την αξιολόγηση της προόδου ως προς την επίτευξη των εθνικών στόχων.

Στις περιπτώσεις που έχουν καθοριστεί εθνικοί στόχοι βάσει των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά (τα έτη επίτευξης των στόχων ποικίλλουν), οι διαθέσιμες πληροφορίες δείχνουν ότι η πρόοδος ως προς την επίτευξή τους διαφέρει: η Βουλγαρία αναφέρει ότι έχει επιτύχει τους στόχους της για το 2030 όσον αφορά τη συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και έχει σημειώσει κάποια πρόοδο σε άλλους τομείς· η Σλοβακία βρίσκεται σε ικανοποιητική πορεία επίτευξης των στόχων της για το 2030 σχετικά με τη στέγαση και τη συμμετοχή των Ρομά· η Ισπανία έχει επιτύχει ορισμένους στόχους που έχει θέσει για το 2026 σχετικά με τον αντιτσιγγανισμό, αλλά υστερεί σε άλλους τομείς, ιδίως στην εκπαίδευση· η Τσεχία παρουσιάζει περιορισμένη ή μηδενική πρόοδο ως προς την επίτευξη των στόχων της για το 2030. Οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν από την Ελλάδα, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία δεν καθιστούν δυνατή την αξιολόγηση της προόδου ως προς την επίτευξη των εθνικών τους στόχων (2030 για την Ελλάδα και την Ουγγαρία και 2027 για τη Ρουμανία· βλ. προσάρτημα). Η ανάλυση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ δείχνει βελτίωση σε 10 από τους 16 δείκτες από το 2016. Ωστόσο, η πρόοδος παραμένει ανεπαρκής για την επίτευξη των περισσότερων γενικών και ειδικών στόχων του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά έως το 2030, ενώ ο στόχος για την απασχόληση ακολουθεί επί του παρόντος ικανοποιητική πορεία.

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Τα κράτη μέλη συνέχισαν να ενισχύουν τις δομές διακυβέρνησης που στηρίζουν την ένταξη των Ρομά. Η διασφάλιση επαρκούς θεσμικής ικανότητας και πόρων για τα ΕΣΕΡ εξακολουθεί να είναι ουσιαστικής σημασίας για τον αποτελεσματικό διατομεακό συντονισμό. Η ένταξη των Ρομά ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στις πολιτικές γενικής εφαρμογής, αλλά αυτές συχνά δεν διαθέτουν ειδικές διασφαλίσεις για τους Ρομά και μέτρα προσέγγισης που να κατοχυρώνουν ότι οι Ρομά μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτές και να επωφεληθούν από αυτές.

Ο ανεπαρκής συντονισμός μεταξύ των εθνικών και των τοπικών αρχών εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό εμπόδιο, το οποίο καθιστά δυσκολότερη τη μετατροπή των εθνικών στρατηγικών σε αποτελεσματική δράση σε τοπικό επίπεδο. Στα αποκεντρωμένα συστήματα, η εφαρμογή εξακολουθεί να είναι προαιρετική και οι δήμοι αποφεύγουν την εφαρμογή μέτρων που θεωρούνται πολιτικά ευαίσθητα, όπως η εξάλειψη του διαχωρισμού, επιλέγοντας βραχυπρόθεσμα μέτρα που προκαλούν χαμηλό επίπεδο συγκρούσεων.

Για την επίτευξη συνεκτικών αποτελεσμάτων, απαιτούνται ισχυρότερες ρυθμίσεις διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων σαφέστερων αρμοδιοτήτων, αποτελεσματικής παρακολούθησης και αυξημένης λογοδοσίας. Η ενίσχυση του συντονισμού και της διοικητικής ικανότητας, ιδίως μέσω στοχευμένης ανάπτυξης ικανοτήτων και κατάλληλων κινήτρων σε επίπεδο δήμων, μπορεί να βελτιώσει την εφαρμογή των μέτρων για την ένταξη των Ρομά και να αυξήσει την αποτελεσματική απορρόφηση των κονδυλίων της ΕΕ. Η ενίσχυση της σύνδεσης μεταξύ των δομών διακυβέρνησης και της εφαρμογής των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ εξακολουθεί να είναι ουσιαστικής σημασίας.

Απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την ενίσχυση των πλαισίων παρακολούθησης σε όλα τα κράτη μέλη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν έχουν ακόμη καθοριστεί στόχοι και δείκτες, ή αυτοί παραμένουν ελλιπείς, ενώ η παρακολούθηση βασίζεται κυρίως σε δείκτες εκροών και όχι σε δείκτες αποτελεσμάτων. Οι ελλείψεις αυτές αντικατοπτρίζουν ευρύτερους περιορισμούς

στη διαθεσιμότητα και τη συγκρισιμότητα των δεδομένων σε ολόκληρη την ΕΕ. Σε αρκετά κράτη μέλη, οι επίσημες στατιστικές δεν αποτυπώνουν επαρκώς τους πληθυσμούς Ρομά, γεγονός που δυσχεραίνει την αξιολόγηση των ανισοτήτων και της προόδου με την πάροδο του χρόνου. Πιο συγκρίσιμες μεθοδολογίες, σε συνδυασμό με αναλυτικά και προσεγγιστικά δεδομένα[10], κατά περίπτωση και εφόσον επιτρέπεται από τον νόμο, θα ενίσχυαν την τεκμηριωμένη χάραξη πολιτικής και θα βελτίωναν την πληρότητα και τη συγκρισιμότητα των υποβαλλόμενων εκθέσεων. Όταν το επιτρέπουν τα μεγέθη των δειγμάτων, η παρακολούθηση θα μπορούσε επίσης να αποτυπώνει τις ανισότητες εντός του πληθυσμού των Ρομά, παράλληλα με τις συγκρίσεις με τον γενικό πληθυσμό.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση
Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη, ειδικότερα εκείνα που διαθέτουν σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά:

- **να ενισχύσουν την εντολή, τη στελέχωση και τη χρηματοδότηση των ΕΣΕΡ**, να διασφαλίσουν την αποτελεσματική συμμετοχή τους στον συντονισμό και την παρακολούθηση των γενικών και των στοχευμένων πολιτικών, καθώς και των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων, και να τους δώσουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την πρόοδο με βάση το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά·
- **να ενισχύσουν την παρακολούθηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά με σκοπό την παρακολούθηση της προόδου με βάση σαφείς στόχους και δείκτες αποτελεσμάτων**, ευθυγραμμισμένους με το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά, με τη χρήση αναλυτικών και προσεγγιστικών δεδομένων, κατά περίπτωση και εφόσον επιτρέπεται από τον νόμο·
- **να ενισχύσουν τον συντονισμό σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης**, ιδίως με την **ενίσχυση της εφαρμογής σε τοπικό επίπεδο** μέσω σαφέστερων αρμοδιοτήτων, μεγαλύτερης συμμετοχής των συμφεροντούχων, αυξημένης διοικητικής ικανότητας των δήμων και βελτιωμένων μηχανισμών λογοδοσίας.

II. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΕ

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την επίτευξη των επτά γενικών στόχων του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά. Για κάθε γενικό στόχο, παρουσιάζονται οι σχετικοί κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030, συνοδευόμενοι από τους δείκτες αναφοράς βάσει των οποίων αξιολογείται η πρόοδος.

II.I Καταπολέμηση και πρόληψη του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του ποσοστού των Ρομά που έχουν υποστεί διακρίσεις
- μείωση κατά τουλάχιστον ένα τρίτο του ποσοστού του γενικού πληθυσμού που δεν νιώθουν άνετα αν έχουν γείτονες Ρομά

[10] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/portfolio_of_indicators_en.pdf.

Ο αντιτσιγγανισμός αναγνωρίζεται ως μορφή ρατσισμού κατά των Ρομά[11] που εξακολουθεί να προκαλεί κοινωνικό αποκλεισμό και διακρίσεις σε ολόκληρη την ΕΕ, υπονομεύοντας την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγειονομική περίθαλψη, τη στέγαση και άλλες βασικές υπηρεσίες. Δεδομένου ότι επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη συνολική πρόοδο ως προς την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, η καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού αποτελεί τόσο αυτοτελή γενικό στόχο όσο και οριζόντια προτεραιότητα του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά.

Τα πορίσματα της έρευνας για τους Ρομά του 2024 δείχνουν ότι σχεδόν ένας στους τρεις Ρομά (31 %) υπέστη διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής. Τα επίπεδα εμπιστοσύνης στους θεσμούς παραμένουν επίσης σχετικά χαμηλά: μόνο οι μισοί περίπου Ρομά που απάντησαν (49 %) αναφέρουν ότι εμπιστεύονται την αστυνομία στη χώρα τους, ενώ μόλις δύο στους πέντε (40 %) εκφράζουν εμπιστοσύνη στο εθνικό νομικό σύστημα. Με βάση τα αποτελέσματα του Ευρωβαρόμετρου του 2023, μόνο το 67 % όσων απάντησαν από τα κράτη μέλη θα ένιωθαν άνετα να έχουν καθημερινή επαφή με συνάδελφο Ρομά στην εργασία[12]. Οι συμφεροντούχοι τόνισαν ότι, παρά την αυξανόμενη αναγνώριση στο εκάστοτε πλαίσιο πολιτικής, οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση του αντιτσιγγανισμού εξακολουθούν να είναι κατακερματισμένες και συχνά βραχυπρόθεσμες, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για πιο συστηματική δράση, ενσωματωμένη σε όλες τις πολιτικές.

Κύρια επιτεύγματα

Κατά την περίοδο αναφοράς, σημαντικός αριθμός κρατών μελών έλαβε μέτρα για την ενίσχυση της αναγνώρισης και της προβολής του ζητήματος του αντιτσιγγανισμού. Ορισμένα κράτη μέλη[13] αύξησαν τη θεσμική ικανότητα για την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού· ειδικότερα, η Γερμανία ίδρυσε το ανεξάρτητο Κέντρο Αναφοράς και Πληροφόρησης για τον Αντιτσιγγανισμό (MIA), η Ισπανία δρομολόγησε την κατάρτιση του κρατικού συμφώνου κατά του αντιτσιγγανισμού και η Λιθουανία ξεκίνησε διαβουλεύσεις σχετικά με μια ειδική επιτροπή εμπειρογνωμόνων για την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού. Το πλαίσιο πολιτικής και το θεσμικό πλαίσιο ενισχύθηκαν μέσω της επίσημης έγκρισης του ορισμού του αντιτσιγγανισμού στη Σλοβακία και την Τσεχία. Η ευαισθητοποίηση του κοινού προωθήθηκε περαιτέρω μέσω εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της σειράς ντοκιμαντέρ[14] που εκπονήθηκε στη Λετονία στο πλαίσιο της χρηματοδοτούμενης από την ΕΕ λετονικής πλατφόρμας για τους Ρομά.

Αρκετά κράτη μέλη[15] ενίσχυσαν τις υπηρεσίες υποστήριξης για τα θύματα διακρίσεων και αδικημάτων με κίνητρο το μίσος μέσω βελτιωμένων μηχανισμών υποβολής καταγγελιών, νομικής συνδρομής και υπηρεσιών προσέγγισης. Η Βουλγαρία, για παράδειγμα, παρείχε χιλιάδες νομικές συμβουλές μέσω κινητών ομάδων, κυρίως σε απομακρυσμένες περιοχές[16],

[11] Ο αντιτσιγγανισμός (μορφή ρατσισμού εναντίον των Ρομά) είναι διαρθρωτικό φαινόμενο με ιστορικές ρίζες που εκδηλώνεται σε θεσμικό, κοινωνικό και διαπροσωπικό επίπεδο. Έχει τις ρίζες του στον τρόπο με τον οποίο η πλειονότητα αντιλαμβάνεται και αντιμετωπίζει όσους θεωρούνται «γύφτοι». Απορρέει από μια διαδικασία «ετεροποίησης», η οποία βασίζεται σε αρνητικά καθώς και σε θετικά στερεότυπα που τους αποδίδουν εξωτικό χαρακτήρα.

[12] Νέα στοιχεία σχετικά με τον δείκτη για τους γείτονες Ρομά θα είναι διαθέσιμα στο προσεχές Ευρωβαρόμετρο του 2026.

[13] AT, BE, BG, CZ, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LV, LT, NL, RO, SK, SE.

[14] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.youtube.com/@KulturasMinistrija/videos.

[15] AT, BG, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, IE, IT, LT, LV, SK.

[16] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.justice.government.bg/home/index/1201f1c6-798b-41b6-a874-052e228ac8a1?top=1

και δημιούργησε εφαρμογή για φορητές συσκευές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη[17].

Πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης και εκδηλώσεις μνήμης —όπως η Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά και η Παγκόσμια Ημέρα των Ρομά— απέκτησαν ευρύτερη αναγνώριση σε πολλά κράτη μέλη[18], συμβάλλοντας στη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά. Για παράδειγμα, στη Γαλλία, το έργο Montreuil-Bellay Memorial αναγνωρίζει τη δίωξη περίπου 1 850 Ρομά κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και αυξάνει την ευαισθητοποίηση μέσω ενός μνημείου και ενός σχεδιαζόμενου μουσείου. Τον Οκτώβριο του 2025 η ολλανδική Βουλή των Αντιπροσώπων ενέκρινε την πρόταση Tseggai, αναγνωρίζοντας επίσημα τους Ολλανδούς Ρομά, Σίντι και Travellers ως εθνική μειονότητα βάσει της σύμβασης-πλαισίου του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων.

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Παρά την αυξανόμενη προσοχή που δίνεται στον αντιτσιγγανισμό σε επίπεδο πολιτικής, η εφαρμογή και η επιβολή μέτρων για την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων κατά των Ρομά εξακολουθούν να πραγματοποιούνται με ανομοιογενή και κατακερματισμένο τρόπο στα διάφορα κράτη μέλη, γεγονός που αντικατοπτρίζει συνεχιζόμενα κενά στην πολιτική δέσμευση και αδύναμους μηχανισμούς επιβολής. Ως εκ τούτου, τα θεσμικά όργανα συχνά δεν λογοδοτούν επαρκώς για πρακτικές όπως ο διαχωρισμός στην εκπαίδευση και οι αναγκαστικές εξώσεις.

Ελλιπής καταγγελία διακρίσεων και περιστατικών μίσους εξακολουθεί να καταγράφεται ευρέως, λόγω του χαμηλού επιπέδου εμπιστοσύνης στους θεσμούς, του φόβου αντιποίνων και της περιορισμένης ενημέρωσης σχετικά με τους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών. Ως εκ τούτου, υπάρχει έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων, η οποία δυσχεραίνει τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση αποτελεσματικών απαντήσεων σε επίπεδο πολιτικής. Ταυτόχρονα, οι ανησυχίες σχετικά με τις πρακτικές αστυνόμευσης —συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ βάσει εθνοτικής καταγωγής και της δυσανάλογης χρήσης βίας— εξακολουθούν να αναφέρονται ως σημαντικά εμπόδια για την εμπιστοσύνη και την ένταξη.

Τα επίμονα κενά, σε εθνικό και υποεθνικό επίπεδο, στα αναλυτικά ανά εθνοτική ομάδα στοιχεία σχετικά με τις διακρίσεις εις βάρος των πληθυσμών Ρομά και τις πολλαπλές και διασταυρούμενες μορφές διακρίσεων, σε συνδυασμό με τις ανομοιογενείς πρακτικές παρακολούθησης, εξακολουθούν να παρεμποδίζουν την αξιολόγηση των τάσεων και των αποτελεσμάτων. Οι φορείς ισότητας σε πολλά κράτη μέλη διαθέτουν περιορισμένους πόρους, εξουσίες ή ανεξαρτησία, γεγονός που μειώνει την ικανότητά τους να παρέχουν αποτελεσματική έννομη προστασία και να συμμετέχουν σε στρατηγικές δικαστικές διαδικασίες. Τα κράτη μέλη υποχρεούνταν να μεταφέρουν στο εθνικό τους δίκαιο τις νέες οδηγίες της ΕΕ για τους φορείς ισότητας[19] έως τον Ιούνιο του 2026. Η ορθή και πλήρης συμμόρφωση θα είναι ουσιαστικής σημασίας για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας, των πόρων

[17] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://apps.apple.com/bg/app/%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B8-%D0%BC%D0%B8/id6471497775.
[18] AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EL, ES, EST, FR, HR, HU, IT, LU, LV, LT, NL, PT, RO, SK.
[19] Οδηγία (ΕΕ) 2024/1499 του Συμβουλίου, της 7ης Μαΐου 2024, και οδηγία (ΕΕ) 2024/1500 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2024, για τη θέσπιση προτύπων για τους φορείς ισότητας. Διατίθεται στις διευθύνσεις: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj και https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1500/oj.

και της αποτελεσματικότητας των φορέων ισότητας και για την αντιμετώπιση αυτών των ελλείψεων.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση
Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

- **να ενισχύσουν την εφαρμογή και την επιβολή της νομοθεσίας της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων και των εγκλημάτων μίσους** με τους εξής τρόπους: i) τη διασφάλιση κατάλληλων κυρώσεων· ii) τη βελτίωση της πρόσβασης σε μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών· iii) τη συστηματική καταγραφή περιστατικών αντιτσιγγανισμού· και iv) την αντιμετώπιση της ελλιπούς αναφοράς περιστατικών μέσω μέτρων που ενισχύουν την εμπιστοσύνη στους δημόσιους θεσμούς και παρακολουθούν τις αλλαγές στην εμπιστοσύνη στους θεσμούς·
- **να προωθήσουν πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης, μνήμης και εκπαίδευσης του κοινού σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά, καθώς και τον αντιτσιγγανισμό**, μεταξύ άλλων μέσω των σχολικών προγραμμάτων σπουδών, μέσω κατάρτισης των εκπαιδευτικών, συμμετοχής των μέσων ενημέρωσης και δραστηριοτήτων με αναμνηστικό χαρακτήρα για την καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων στην κοινωνία·
- **να αντιμετωπίσουν συστηματικά τον αντιτσιγγανισμό σε όλες τις τομεακές πολιτικές** —ιδίως στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγειονομική περίθαλψη και τη στέγαση— με την αντιμετώπιση των διακρίσεων, την ενίσχυση των θεσμικών πρακτικών και την προώθηση της ευαισθητοποίησης και της κατάρτισης βασικών επαγγελματιών.

II.II Μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος φτώχειας μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος φτώχειας μεταξύ των παιδιών Ρομά και άλλων παιδιών

Η συνεχιζόμενη φτώχεια μεταξύ των Ρομά εξακολουθεί να προκαλεί σοβαρό προβληματισμό σε ολόκληρη την ΕΕ. Τα παιδιά πλήττονται δυσανάλογα, καθώς αντιμετωπίζουν σωρευτικά μειονεκτήματα από μικρή ηλικία, τα οποία αυξάνουν τον κίνδυνο διαγενεακού αποκλεισμού και περιορίζουν σημαντικά την κοινωνική κινητικότητα.

Τα πορίσματα της έρευνας για τους Ρομά του 2024 επιβεβαιώνουν ότι η φτώχεια και οι οικονομικές δυσχέρειες εξακολουθούν να είναι ευρέως διαδεδομένες στις κοινότητες των Ρομά. Συνολικά, το 77 % των παιδιών Ρομά αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας —ποσοστό περίπου τετραπλάσιο από το ποσοστό που αφορά τον γενικό πληθυσμό. Επιπρόσθετα, το 40 % ζει σε νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν σοβαρή υλική στέρηση[20]. Το ποσοστό αυτό έχει βελτιωθεί σημαντικά από το 2016 (66 %), αλλά τα επίπεδα εξακολουθούν να είναι σημαντικά

[20] Ως σοβαρή υλική στέρηση ορίζεται η αδυναμία ενός νοικοκυριού να αντεπεξέλθει οικονομικά σε τουλάχιστον τέσσερα από τα εννέα βασικά είδη ή δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων της επαρκούς θέρμανσης, των τακτικών θρεπτικών γευμάτων και των απρόβλεπτων δαπανών (έρευνα για τους Ρομά του 2024, σ. 32).

υψηλότερα απ' ό,τι για τον γενικό πληθυσμό (7 %[21]). Οι συμφεροντούχοι τόνισαν τον πολυδιάστατο και διαγενεακό χαρακτήρα της φτώχειας των Ρομά και την ανάγκη για ολοκληρωμένες απαντήσεις σε επίπεδο πολιτικής σε όλους τους τομείς (εκπαίδευση, απασχόληση, υγειονομική περίθαλψη, στέγαση). Σημείωσαν επίσης ότι, παρότι αρκετά κράτη μέλη έχουν ενισχύσει τα συστήματα κοινωνικής προστασίας, έχουν αυξήσει τις οικονομικές παροχές ή έχουν βελτιώσει την πρόσβαση σε αυτές, τα στοχευμένα μέτρα για τους Ρομά με σκοπό την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού παραμένουν περιορισμένα, ιδίως εκείνα που αποβλέπουν στην υπέρβαση των εμποδίων στην πρόσβαση σε βασική στήριξη, όπως τα διοικητικά εμπόδια, η περιορισμένη πρόσβαση σε πληροφορίες και τα χαμηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στους δημόσιους θεσμούς.

Κύρια επιτεύγματα

Πολλά κράτη μέλη[22] ανέφεραν μέτρα που αποσκοπούσαν στη βελτίωση της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, ειδικότερα μέσω μηχανισμών προσέγγισης, όπως η πρωτοβουλία Bridging Figures στο Βέλγιο (Φλάνδρα), στο πλαίσιο της οποίας άτομα που ενεργούσαν ως διαμεσολαβητές προσέγγισαν χιλιάδες ευάλωτες οικογένειες, συμπεριλαμβανομένων πολλών Ρομά, και παρείχαν πρακτική στήριξη για την πρόσβαση σε σχολεία και δημόσιες υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο. Η προσέγγιση αυτή συνέβαλε στην οικοδόμηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των ντόπιων Ρομά και των δημόσιων θεσμών, ενισχύοντας παράλληλα την αυτάρκεια των ντόπιων Ρομά.

Περιορισμένος αριθμός κρατών μελών[23] ανέφερε την εφαρμογή στοχευμένων μέτρων για τους Ρομά με σκοπό την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ ορισμένα κράτη μέλη[24] αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις αυτές ως οριζόντιο ζήτημα στο πλαίσιο άλλων τομεακών στόχων. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο των έργων Accedere και Salute στην Ιταλία, τα οποία συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ+ και αφορούν τους Ρομά ως μια από τις μειονεκτούσες ομάδες, τέθηκε σε εφαρμογή μια ολοκληρωμένη, διατομεακή προσέγγιση που συνέβαλε στη σημαντική μείωση των κατοίκων που ζουν σε διαχωρισμένους οικισμούς.

Αρκετά κράτη μέλη[25] ανέφεραν επίσης ότι δίνουν έμφαση στην παιδική φτώχεια μεταξύ των Ρομά, με τη στήριξη χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ. Για παράδειγμα, η Βουλγαρία καθιέρωσε ένα πρόγραμμα που χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ+ με στόχο τη χορήγηση δελτίων γευμάτων και συνοδευτικής στήριξης σε παιδιά από μειονεκτούσες οικογένειες, ενώ η Κροατία ανέπτυξε κινητές ομάδες προσέγγισης για τη στήριξη οικογενειών σε απομονωμένους οικισμούς[26].

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες, η φτώχεια στις κοινότητες των Ρομά παραμένει ευρέως διαδεδομένη και εξακολουθεί να αποτελεί μια από τις πιο επίμονες μορφές κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού στην ΕΕ. Έχει αναφερθεί κάποια πρόοδος, ειδικότερα μέσω μέτρων για τη βελτίωση της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Ωστόσο, η πρόοδος εξακολουθεί να είναι περιορισμένη και ανομοιογενής, καθώς τα περισσότερα μέτρα εστιάζουν στην πρόσβαση σε παροχές και όχι στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών παραγόντων της φτώχειας.

---

[21] Διατίθεται στη διεύθυνση: Eurostat 2020, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mddd11__custom_22313195/default/table.
[22] AT, BE, BG, FI, FR, DE, EL, HU, IT, NL, RO, SK, ES.
[23] FI, HR, ES, PL, RO, SK.
[24] AT, CZ, IT, RO, SK.
[25] BG, HR, ES, IT, SI, LU.
[26] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.centar-medjimurje.hr/.

Η κρίση λόγω της νόσου COVID-19 επιδείνωσε την κατάσταση, διευρύνοντας τα υφιστάμενα κενά και αντιστρέφοντας μέρος της προόδου που είχε επιτευχθεί πριν από το 2020, με επιπτώσεις που συνέχισαν να γίνονται αισθητές καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς. Οι εδαφικές ανισότητες και η ανομοιόμορφη κατανομή των υπηρεσιών παρεμποδίζουν περαιτέρω την ένταξη, ιδίως στις απομακρυσμένες περιοχές. Οι αρχές θα πρέπει να αντιμετωπίσουν προδραστικά τα «αόρατα εμπόδια», όπως τον ψηφιακό αποκλεισμό και την έλλειψη εγγράφων ταυτότητας ή τίτλων ιδιοκτησίας, τα οποία εμποδίζουν τα πιο περιθωριοποιημένα νοικοκυριά και τους άστεγους Ρομά να έχουν πρόσβαση σε κοινωνική προστασία.

Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομά οφείλονται σε αλληλένδετα, βαθιά ριζωμένα μειονεκτήματα που εξακολουθούν να υφίστανται από γενιά σε γενιά. Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτούνται ολοκληρωμένες απαντήσεις σε επίπεδο πολιτικής που να συνδυάζουν την κοινωνική προστασία με μέτρα στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της στέγασης και της υγείας.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση
Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

- **να ευθυγραμμίσουν τα μέτρα για την ένταξη των Ρομά με τις πολιτικές γενικής εφαρμογής για την καταπολέμηση της φτώχειας και τα δικαιώματα των παιδιών**, μεταξύ άλλων μέσω ειδικών για τους Ρομά διασφαλίσεων και δεικτών για την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης για τις οικογένειες και τα παιδιά Ρομά·
- **να βελτιώσουν την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία και τις δημόσιες υπηρεσίες**, μεταξύ άλλων με την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών και την αντιμετώπιση των «αόρατων εμποδίων», όπως είναι ο ψηφιακός αποκλεισμός, η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας ή τίτλων ιδιοκτησίας και η περιορισμένη προσέγγιση των πιο περιθωριοποιημένων Ρομά·
- **να αναπτύξουν ολοκληρωμένες, μακροπρόθεσμες απαντήσεις στο πρόβλημα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά**, συνδυάζοντας την κοινωνική προστασία με μέτρα στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της στέγασης και της υγειονομικής περίθαλψης για την αντιμετώπιση διαρθρωτικών και διαγενεακών μειονεκτημάτων.

Οι αρχές για αποτελεσματικές πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας, που δημοσιεύονται μαζί με τη στρατηγική για την καταπολέμηση της φτώχειας, έχουν ως στόχο να καθοδηγήσουν αποτελεσματικές στρατηγικές για την καταπολέμησης της φτώχειας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Περιλαμβάνουν τα ακόλουθα σημεία τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης:

- **οι χρηματοδοτικοί πόροι ευθυγραμμίζονται με τους στόχους πολιτικής με τη χρήση κονδυλίων της ΕΕ**, συμπεριλαμβανομένης χρηματοδότησης που συνδέεται με την εφαρμογή των σχεδίων εθνικής και περιφερειακής εταιρικής σχέσης, με σκοπό τη στήριξη και τη συμπλήρωση των προσπαθειών των εθνικών, περιφερειακών και

τοπικών αρχών για **την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού**·

- αναπτύσσονται **στοχευμένα μέτρα** για τη στήριξη **ομάδων που διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού**, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά·
- εφαρμόζονται **στοχευμένα προγράμματα** για τη βελτίωση του επιπέδου και της **ποιότητας των ευκαιριών μάθησης** για μαθητές και σπουδαστές από νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος (πρόσθετη χρηματοδότηση για τα σχολεία, επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών, καθοδήγηση, υποτροφίες και οικονομική βοήθεια, πρόσβαση σε εγκαταστάσεις και υλικό, μέτρα εξάλειψης του διαχωρισμού, μεταξύ άλλων για τους Ρομά κ.λπ.)·
- **οι διαχωρισμένοι οικισμοί των Ρομά χαρτογραφούνται συστηματικά** με τη συγκατάθεση των κοινοτήτων και διενεργείται αξιολόγηση με σκοπό τον προσδιορισμό των επιπέδων κινδύνου φτώχειας, σοβαρής υλικής στέρησης και κενών στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, ενώ παράλληλα διασφαλίζεται η ένταξή τους στις διαδικασίες πολεοδομικού σχεδιασμού.

ΙΙ.ΙΙΙ Προώθηση της συμμετοχής μέσω ενδυνάμωσης, συνεργασίας και εμπιστοσύνης

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:

- ενίσχυση και συμμετοχή τουλάχιστον 90 μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) σε συντονισμένες δράσεις παρακολούθησης της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά σε επίπεδο ΕΕ
- διασφάλιση της συμμετοχής ΜΚΟ των Ρομά ως πλήρων μελών σε επιτροπές παρακολούθησης για όλα τα προγράμματα που καλύπτουν τις ανάγκες κοινοτήτων Ρομά
- διπλασιασμός του ποσοστού των Ρομά που καταγγέλλουν διακρίσεις όταν αυτές συμβαίνουν
- προώθηση της συμμετοχής των Ρομά στην πολιτική ζωή σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, σε κράτη μέλη με σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά

Η ουσιαστική συμμετοχή των Ρομά είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των μακροχρόνιων ανισοτήτων, την ενίσχυση της δημοκρατικής διακυβέρνησης και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης στους δημόσιους θεσμούς. Η ενημέρωση σχετικά με τις δομές θεσμικής στήριξης έχει αυξηθεί, καθώς το 46 % των Ρομά που απάντησαν ανέφεραν ότι έχουν ακούσει για τουλάχιστον έναν φορέα ισότητας ή παρόμοιο φορέα, έναντι ποσοστού 29 % το 2016. Οι συμφεροντούχοι τόνισαν ότι, παρά την επέκταση των επίσημων δομών συμμετοχής, η συμμετοχή των Ρομά παραμένει συχνά περιορισμένη ή συμβολική. Η ασταθής χρηματοδότηση και, σε ορισμένα πλαίσια, οι περιορισμοί στον χώρο της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθούν να περιορίζουν την ουσιαστική συμμετοχή.

Κύρια επιτεύγματα

Τα κράτη μέλη ανέφεραν σταδιακή πρόοδο όσον αφορά την πολιτική συμμετοχή των Ρομά τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η παρουσία εκπροσώπων των Ρομά στα τοπικά συμβούλια[27], σε θέσεις δημάρχου[28] και στα εθνικά κοινοβούλια[29] αυξάνεται συνεχώς.

[27] AT, BG, CZ, IT, ES.
[28] BG, EL, SK.
[29] RO, SK, IE, HR και, πιο πρόσφατα, επίσης στην HU.

Μολονότι πρόκειται για θετικές εξελίξεις, η συμμετοχή των Ρομά στη λήψη πολιτικών αποφάσεων παραμένει συνολικά περιορισμένη και οι εκπρόσωποι των Ρομά εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται σημαντικά σε αιρετά και ανώτερα δημόσια αξιώματα στα περισσότερα κράτη μέλη.

Αρκετά κράτη μέλη[30] ανέφεραν ότι έχουν συστήσει ή ενισχύσει συμβουλευτικούς φορείς που συνδέονται με την εφαρμογή των ΕΣΠΡ ή σχετικών διαδικασιών πολιτικής, με τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά. Για παράδειγμα, η πλατφόρμα διαλόγου με τους Ρομά στην Αυστρία, η οποία χρηματοδοτείται από την ΕΕ, έχει καθιερωθεί σταθερά ως μέσο διευκόλυνσης του διαλόγου μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά και της δημόσιας διοίκησης. Στη Γερμανία, στο πλαίσιο του συμμετοχικού διαλόγου για τα δεδομένα, υπό την αιγίδα της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Καταπολέμησης των Διακρίσεων, έρχονται σε επαφή δημόσιες αρχές και η κοινωνία των πολιτών για την ανάπτυξη μεθόδων συλλογής δεδομένων σχετικά με τις διακρίσεις, εγκεκριμένων από τις κοινότητες.

Σε επίπεδο βάσης, αρκετά κράτη μέλη[31] ανέφεραν τη συμμετοχή των Ρομά σε πρωτοβουλίες από τη βάση προς την κορυφή. Σημαντικό παράδειγμα είναι το χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ συμμετοχικό έργο ομάδων ανάπτυξης τοπικού σχεδιασμού στη Σλοβακία, το οποίο διοργάνωσε περισσότερα από 120 κοινοτικά φόρουμ για τη στήριξη του τοπικού σχεδιασμού, ενώ η Εσθονία επικεντρώθηκε στην ενίσχυση του τοπικού διαλόγου με το άνοιγμα του Κέντρου Νεολαίας Ρομά στη Valga και του Πολιτιστικού Κέντρου Ρομά στο Ταλίν.

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Παρόλο που η σύσταση συμβουλευτικών φορέων αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη θεσμική αναγνώριση της συμμετοχής των Ρομά, η συμμετοχή συχνά περιορίζεται σε επίσημες διαβουλεύσεις με περιορισμένη επιρροή στον καθορισμό του θεματολογίου και στα αποτελέσματα των πολιτικών. Βασική πρόκληση εξακολουθεί να είναι η διασφάλιση απτού αντίκτυπου των μηχανισμών συμμετοχής στις πολιτικές και τα αποτελέσματα.

Η συμμετοχική παρακολούθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων αναπτύσσεται σταδιακά σε ολόκληρη την ΕΕ, και αρκετά κράτη μέλη έχουν συγκροτήσει εξειδικευμένους φορείς για την εποπτεία της εφαρμογής της νομοθεσίας για τα αδικήματα με κίνητρο το μίσος και για την καταπολέμηση των διακρίσεων[32]. Ωστόσο, οι πρακτικές παραμένουν ασυνεπείς και οι διοικητικοί, νομικοί και οικονομικοί περιορισμοί εξακολουθούν να περιορίζουν την επιχειρησιακή και υποστηρικτική ικανότητα πολλών οργανώσεων Ρομά και υπέρ των Ρομά, ιδίως σε τοπικό επίπεδο. Αυτό επηρεάζει την ικανότητα των εν λόγω οργανώσεων να δραστηριοποιούνται στο πεδίο της παρακολούθησης, να στηρίζουν τις κοινότητες και να συμμετέχουν στις διαδικασίες πολιτικής. Τα χαμηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στους θεσμούς, οι εμπειρίες διακρίσεων και, σε ορισμένα πλαίσια, οι περιορισμοί στον χώρο της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθούν να υπονομεύουν τη συμμετοχή και τη δραστηριοποίηση.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση

Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

[30] AT, BE, BG, CZ, EL, ES, FR, IT, IE, LV, NL, SK.
[31] BE, BG, CZ, FR, EL, HU, IT, RO, SK.
[32] AT, IE, DE, HU, HR.

- **να ενισχύσουν τα θεσμικά πλαίσια για τη συμμετοχή των Ρομά και να προωθήσουν την πολιτική εκπροσώπηση των Ρομά**, διασφαλίζοντας ότι οι εκπρόσωποι των Ρομά και οι οργανώσεις των Ρομά και υπέρ των Ρομά έχουν ουσιαστική και ποικιλόμορφη εκπροσώπηση και επιρροή στον καθορισμό του θεματολογίου, στη χάραξη πολιτικής, στην εφαρμογή και την παρακολούθηση σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο·
- **να αυξήσουν τη συμμετοχική παρακολούθηση και τη λογοδοσία**, μέσω της συστηματικής συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά και υπέρ των Ρομά στη συλλογή δεδομένων, την εποπτεία και την παρακολούθηση των μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ένταξη των Ρομά, μεταξύ άλλων ως πλήρων μελών των σχετικών επιτροπών παρακολούθησης·
- **να παρέχουν βιώσιμη στήριξη στις οργανώσεις των Ρομά και υπέρ των Ρομά μέσω** απλουστευμένων διοικητικών διαδικασιών, πολυετούς χρηματοδότησης και ανάπτυξης ικανοτήτων, με παράλληλη προστασία του χώρου της κοινωνίας των πολιτών, αντιμετώπιση των διακρίσεων και ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους δημόσιους θεσμούς.

II.IV Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική συμπεριληπτική γενική εκπαίδευση

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:

- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος όσον αφορά τη συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του ποσοστού των παιδιών Ρομά που φοιτούν σε διαχωρισμένα δημοτικά σχολεία
- μείωση κατά τουλάχιστον ένα τρίτο του χάσματος στην ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση αποτελεί βασική προϋπόθεση για τις ίσες ευκαιρίες, για κοινωνική κινητικότητα και για την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία, και το δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση κατοχυρώνεται στην πρώτη αρχή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, για πολλούς Ρομά, η ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς γενική εκπαίδευση παραμένει ανέφικτη, μολονότι είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση του αποκλεισμού και τη διευκόλυνση της πλήρους συμμετοχής τους στην κοινωνία και την οικονομία.

Τα πορίσματα της έρευνας για τους Ρομά του 2024 δείχνουν κάποια πρόοδο στον συγκεκριμένο τομέα, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες. Η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα[33] αυξήθηκε από 42 % το 2016 σε 53 % το 2024, αλλά παραμένει πολύ κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ (95 %)[34]. Μόνο το ένα τρίτο περίπου των νέων Ρομά ολοκληρώνουν την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε σύγκριση με περισσότερους από τέσσερις στους πέντε στον γενικό πληθυσμό. Ο διαχωρισμός συνεχίζεται επίσης, καθώς σχεδόν τα μισά παιδιά Ρομά φοιτούν σε σχολεία όπου οι περισσότεροι ή όλοι οι συμμαθητές είναι Ρομά. Οι συμφεροντούχοι επισήμαναν κάποια πρόοδο, ειδικότερα όσον αφορά την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και τις προσπάθειες για τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Ταυτόχρονα τόνισαν ότι, για να υπάρξει συνεχής πρόοδος στην

[33] Παιδιά ηλικίας μεταξύ 3 ετών και της ηλικίας έναρξης της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
[34] Διατίθεται στη διεύθυνση: Eurostat 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_enra21/default/table?lang=el.

εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, απαιτούνται ισχυρότερα μέτρα εξάλειψης του διαχωρισμού, μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση και βελτιωμένη παρακολούθηση.

Κύρια επιτεύγματα

Κατά την περίοδο αναφοράς, σχεδόν όλα τα κράτη μέλη που υπέβαλαν εκθέσεις[35] έλαβαν μέτρα για να καταστήσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα πιο συμπεριληπτικά και να βελτιώσουν την πρόσβαση των παιδιών Ρομά σε ποιοτική μάθηση. Η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα αυξήθηκε σημαντικά, ειδικότερα στη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, τη Σλοβενία και τη Σλοβακία, χώρες στις οποίες οι κυβερνήσεις επέκτειναν την οικονομικά προσιτή ή υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση και ενίσχυσαν τη συνεργασία με τους γονείς Ρομά. Μεγαλύτερη στήριξη διατέθηκε επίσης σε μαθητές Ρομά στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ αρκετές χώρες αύξησαν την πρόσβαση σε υποτροφίες, καθοδήγηση και μέτρα θετικής δράσης[36]. Αυτό συνέβη, για παράδειγμα, στη Ρουμανία, όπου περισσότεροι από 72 000 μαθητές Ρομά έλαβαν κοινωνικές υποτροφίες. Το ουγγρικό δίκτυο 180 Tanodas (κέντρων εξωσχολικής μάθησης) στηρίζει κυρίως μαθητές Ρομά από μειονεκτούντα περιβάλλοντα μέσω εξωσχολικών δραστηριοτήτων για την πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.

Σε ορισμένα κράτη μέλη[37], χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ πιλοτικά έργα —ιδίως στο πλαίσιο του ΕΚΤ+ και του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΜΑΑ)— έχουν αναβαθμιστεί και ενσωματωθεί στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα. Για παράδειγμα, η Βουλγαρία μετέφερε επιτυχώς περισσότερους από 1300 εκπαιδευτικούς διαμεσολαβητές από το καθεστώς της στήριξης βάσει έργων σε μόνιμες θέσεις χρηματοδοτούμενες από το κράτος. Ορισμένα κράτη μέλη[38] έλαβαν επίσης μέτρα για την πιο άμεση αντιμετώπιση του διαχωρισμού, μεταξύ των οποίων η στήριξη των μεταφορών, οι προσαρμογές στις διαδικασίες εγγραφής και η αύξηση του διδακτικού προσωπικού. Στη Σλοβακία θεσπίστηκαν νομικά δεσμευτικά πρότυπα που απαγορεύουν τον διαχωρισμό στην εκπαίδευση, με την υποστήριξη μεθοδολογικού εγχειριδίου για τα σχολεία[39].

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Με βάση την πρόσφατη πρόοδο, απαιτούνται περαιτέρω προσπάθειες για την κάλυψη των συνεχιζόμενων κενών στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού. Ειδικότερα, η αύξηση της συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και η βελτίωση των ποσοστών ολοκλήρωσης της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθούν να είναι ουσιαστικής σημασίας. Η προώθηση συστημικών προσεγγίσεων για την εξάλειψη του διαχωρισμού[40] σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης είναι κρίσιμης σημασίας για τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική μάθηση και τη διάρρηξη των κύκλων μειονεξίας. Ταυτόχρονα, αν διασφαλιστεί ότι συμπεριληπτικά περιβάλλοντα γενικής εκπαίδευσης παρέχουν ολοκληρωμένη στήριξη —συμπεριλαμβανομένων της κοινωνικής, της συναισθηματικής, της ψυχολογικής και της γλωσσικής υποστήριξης— μπορούν να βελτιωθούν περαιτέρω τα αποτελέσματα για τους μαθητές Ρομά.

---

[35] AT, BE, BG, HR, CY, CZ, DK, EL, ES, EST, FI, FR, HU, IE, IT, LV, LT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK.
[36] HR, HU, PL, PT, RO.
[37] BG, CZ, SK.
[38] BG, CZ, HR, HU, RO, SK.
[39] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.minedu.sk/standardy-dodrziavania-zakazu-segregacie/.
[40] Οι συστημικές προσεγγίσεις για την εξάλειψη του διαχωρισμού αναφέρονται σε συντονισμένα διαρθρωτικά μέτρα και μέτρα πολιτικής που αποσκοπούν στην εξάλειψη του διαχωρισμού και στη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς για όλους τους εκπαιδευομένους, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών Ρομά.

Πολλά μέτρα για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς εξακολουθούν να βασίζονται σε βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση έργων, ενώ η παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της εξάλειψης του διαχωρισμού εξακολουθεί να είναι ανομοιογενής, γεγονός που περιορίζει τη βιωσιμότητα και την αποτελεσματικότητά τους. Οι υφιστάμενες πρωτοβουλίες —όπως οι διαμεσολαβητές, η φροντιστηριακή διδασκαλία και τα πιλοτικά προγράμματα— παρέχουν μια ισχυρή βάση που μπορεί να επεκταθεί και να ενσωματωθεί σε βιώσιμες προσεγγίσεις σε ολόκληρο το σύστημα.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση
Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

- **να ενισχύσουν τη συστημική εξάλειψη του διαχωρισμού σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης** με την πρόληψη και την αντιμετώπιση του διαχωρισμού και την αποτελεσματική επιβολή της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, διασφαλίζοντας παράλληλα επαρκή εκπαιδευτική, ψυχολογική και γλωσσική υποστήριξη, και με τη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των εκπαιδευτικών, των κοινωνικών και των οικογενειακών υπηρεσιών, καθώς και με την παρακολούθηση της προόδου ως προς μια ποιοτική γενική εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, ιδίως στα κράτη μέλη που διαθέτουν σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά·
- **να μεταβούν από τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση έργων σε βιώσιμα και ευέλικτα πλαίσια χρηματοδότησης για εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες**, παρέχοντας στα σχολεία και τους δήμους τη δυνατότητα να κατανέμουν αποτελεσματικά τους πόρους ανάλογα με τις ανάγκες, να διατηρούν προσωπικό υποστήριξης και να εφαρμόζουν μακροπρόθεσμα μέτρα ένταξης·
- **να ενισχύσουν την πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα και να στηρίξουν τη μετάβαση των μαθητών Ρομά στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την ολοκλήρωσή της**, μέσω οικονομικά προσιτής και προσβάσιμης παροχής, στοχευμένων δράσεων προβολής και συμμετοχής των γονέων, καθοδήγησης και μέτρων για την πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.

II.V Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων στον πληθυσμό Ρομά
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος στο ποσοστό των νέων Ρομά που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (στο εξής: Ρομά ΕΕΑΚ)

Η ένταξη στην αγορά εργασίας αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη για τη μείωση της φτώχειας, την κοινωνική συνοχή και την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία. Δεδομένου ότι η ΕΕ αντιμετωπίζει δημογραφικές αλλαγές και αυξανόμενες ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων, η πλήρης αξιοποίηση του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού αποκτά όλο και

μεγαλύτερη σημασία. Ως μια από τις νεότερες πληθυσμιακές ομάδες της Ευρώπης, οι Ρομά αντιπροσωπεύουν αυξανόμενο ποσοστό των μελλοντικά εισερχομένων στην αγορά εργασίας σε αρκετά κράτη μέλη. Ωστόσο, πολλοί εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις, περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση και επισφαλή απασχόληση. Ως εκ τούτου, η προώθηση της ισότητας και της ένταξης των Ρομά θα συμβάλει στην κοινωνική συνοχή και την οικονομική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με την έρευνα για τους Ρομά του 2024, το 54 % των Ρομά απασχολούνται σε αμειβόμενη εργασία, έναντι 43 % το 2016, ωστόσο το ποσοστό αυτό παραμένει πολύ χαμηλότερο από το ποσοστό απασχόλησης του γενικού πληθυσμού (75 %[41]). Το ποσοστό των νέων Ρομά που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) μειώθηκε επίσης από 62 % το 2016 σε 47 % το 2024, αν και παραμένει σημαντικά υψηλότερο από το ποσοστό του γενικού πληθυσμού (9 %[42]). Οι ανισότητες στην απασχόληση είναι ιδιαίτερα έντονες για τις γυναίκες: μόνο το 38 % των γυναικών Ρομά απασχολούνται σε αμειβόμενη εργασία, σε σύγκριση με το 69 % των ανδρών Ρομά, γεγονός που καταδεικνύει το επίμονο χάσμα μεταξύ των φύλων. Ωστόσο, η έρευνα δείχνει ότι σχεδόν όλοι οι στόχοι απασχόλησης του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά μπορούν να επιτευχθούν έως το 2030, και έχουν σημειωθεί σημαντικές βελτιώσεις στη Βουλγαρία, την Ισπανία, την Ιταλία και την Ουγγαρία. Οι συμφεροντούχοι επισήμαναν τα επίμονα εμπόδια στην ένταξη στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων, των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων και των κατακερματισμένων συστημάτων στήριξης. Επισήμαναν προσεγγίσεις όπως η καθοδήγηση και η διαμεσολάβηση, η εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας και η στοχευμένη στήριξη των γυναικών Ρομά ως αποτελεσματικά μέτρα, και σημείωσαν τις δυνατότητες της επιχειρηματικότητας των Ρομά για τη στήριξη κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων σε τοπικό επίπεδο.

Κύρια επιτεύγματα

Τα περισσότερα κράτη μέλη που υπέβαλαν εκθέσεις[43] εφάρμοσαν μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης των Ρομά σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων πρακτικής άσκησης, μαθητείας και επαγγελματικής κατάρτισης. Αξιοσημείωτη εξέλιξη στην Ισπανία και την Ιταλία αποτελεί η έμφαση στην ψηφιακή ένταξη και στις μελλοντοστρεφείς δεξιότητες, με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης των Ρομά στους τομείς των υπηρεσιών και της ψηφιακής τεχνολογίας[44].

Εμφανίζονται επίσης τοπικές και περιφερειακές πρωτοβουλίες που απευθύνονται σε Ρομά ΕΕΑΚ[45] και γυναίκες Ρομά[46]. Για παράδειγμα, η Φινλανδία δημιούργησε ειδική δεξαμενή εργοδοτών για την πρόσληψη ασκούμενων Ρομά σε διάφορους τομείς[47], ενώ η Σουηδία ανέπτυξε εργαλεία προσέγγισης στις γλώσσες Ρομανί για να κινήσει το ενδιαφέρον νέων που αναζητούν εργασία. Η κοινωνική οικονομία προσφέρει επίσης μια οδό για την ένταξη στην αγορά εργασίας[48]. Η Σλοβακία απασχολεί πλέον πάνω από 10 100 Ρομά σε κοινωνικές επιχειρήσεις, η Ελλάδα συγκρότησε 14 κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις Ρομά και η

[41] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_22319809/default/table.
[42] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_20/default/table.
[43] AT, BE, BG, HR, CY, CZ, DK, EL, ES, EST, FI, FR, HU, IE, IT, LV, LT, PL, RO, SK, SE.
[44] Το πρόγραμμα Accedere της Invitalia υλοποιείται στην IT, ενώ το πρόγραμμα Acceder υλοποιείται στην ES από το Gabinete de Comunicación.
[45] BG, EST, HR, LV, RO, SK.
[46] HU, IE, LT, PT, FI, SE, AT, CZ, ES, SI.
[47] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://romako.diak.fi/romako-askeleet-huomiseen/.
[48] CZ, EL, SK, HU, IE.

Τσεχία υπέβαλε σχέδιο νόμου για την κοινωνική επιχειρηματικότητα που προωθεί την ενσωμάτωση.

Εκτός από τους καθιερωμένους ρόλους διαμεσολαβητή σε διάφορους τομείς[49], οι Ρομά καταλαμβάνουν όλο και περισσότερο διοικητικές θέσεις υψηλότερου επιπέδου. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Ιρλανδίας δρομολόγησε πιλοτικό πρόγραμμα πρακτικής άσκησης για Travellers και Ρομά στη δημόσια διοίκηση. Αρκετά κράτη μέλη[50] ανέφεραν ότι συνδυάζουν τη στήριξη της απασχόλησης με μέτρα κοινωνικής ένταξης, όπως η καθοδήγηση, συχνά μέσω χρηματοδότησης από το ΕΚΤ+. Αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί το έργο Rom Werkt στο Βέλγιο, το οποίο χρησιμοποιεί κονδύλια του ΕΚΤ+ για να προσφέρει πολιτισμικά ευαίσθητη στήριξη στην απασχόληση και τη συμμετοχή, προσαρμοσμένη στις ανάγκες των Ρομά.

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Παρά τη σταδιακή βελτίωση από το 2016, η συμμετοχή των Ρομά στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να υστερεί σημαντικά σε σχέση με τη συμμετοχή του γενικού πληθυσμού. Μια σημαντική διαρθρωτική πρόκληση εξακολουθεί να είναι η μετάβαση από την άτυπη απασχόληση ή την απασχόληση χαμηλής ειδίκευσης σε πιο σταθερές και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας, η οποία συχνά παρεμποδίζεται από τις ελλείψεις δεξιοτήτων και τον επαγγελματικό διαχωρισμό. Για να αντιμετωπιστούν τα κενά και να διαρρηχθεί ο κύκλος της διαγενεακής φτώχειας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην εκπαίδευση των ενηλίκων και στη διά βίου μάθηση, παρέχοντας δυνατότητες δεύτερης ευκαιρίας και στήριξη του αλφαβητισμού που επιτρέπουν στα άτομα που έχουν εγκαταλείψει πρόωρα το σχολείο και στους ενήλικες να μεταβούν σε σταθερή, ποιοτική απασχόληση.

Πολλά κράτη μέλη εξακολουθούν να βασίζονται κυρίως σε μέτρα γενικής εφαρμογής για την απασχόληση, τα οποία συχνά στερούνται μέτρων προσέγγισης των Ρομά και διασφαλίσεων ειδικά για αυτούς. Η στοχευμένη προσέγγιση, ιδίως των Ρομά ΕΕΑΚ και των γυναικών Ρομά, εξακολουθεί να είναι περιορισμένη, μειώνοντας την αποτελεσματικότητα της στήριξης της απασχόλησης.

Μολονότι η επέκταση της κοινωνικής οικονομίας παρέχει νέες ευκαιρίες για ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας, ο ρόλος της παραμένει περιορισμένος σε κλίμακα και δεν προσφέρει ακόμη μια ολοκληρωμένη οδό προς τη βιώσιμη απασχόληση για τους περισσότερους Ρομά που αναζητούν εργασία. Οι συνεχιζόμενες διακρίσεις στην αγορά εργασίας και το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων εξακολουθούν να είναι τα κύρια εμπόδια, ενώ πολλές πρωτοβουλίες εξακολουθούν να είναι βραχυπρόθεσμες, γεγονός που περιορίζει τη βιωσιμότητά τους και τη μετάβαση σε σταθερή απασχόληση.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση

Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

[49] BG, ES, FR, HR, PL, PT, RO, SK.
[50] AT, BE, EL, ES, FR, IT, SK.

- **να ενισχύσουν τη στοχευμένη στήριξη της απασχόλησης των Ρομά**, ειδικότερα των νέων και των γυναικών, μέσω της προσέγγισης, της καθοδήγησης και της ενεργοποίησης, σε συνεργασία με τους εργοδότες και τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης και τους κοινωνικούς εταίρους, μεταξύ άλλων μέσω πρωτοβουλιών κοινωνικής οικονομίας, κατά περίπτωση·
- **να συνδυάσουν τη στοχευμένη στήριξη της απασχόλησης των Ρομά** με προσβάσιμες οδούς προς την επαγγελματική κατάρτιση, την εκπαίδευση των ενηλίκων και τη διά βίου μάθηση ή την εκπαίδευση δεύτερης ευκαιρίας, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι τα μέτρα γενικής εφαρμογής για την απασχόληση φτάνουν αποτελεσματικά στους Ρομά και βελτιώνουν την πρόσβαση σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση·
- **να εντείνουν τη δράση κατά των διακρίσεων στην αγορά εργασίας και του αντιτσιγγανισμού**, μεταξύ άλλων μέσω της ευαισθητοποίησης και της αυστηρότερης επιβολής της νομοθεσίας για την ίση μεταχείριση σε συνεργασία με τους φορείς ισότητας και την κοινωνία των πολιτών των Ρομά.

II.VI Βελτίωση της υγείας των Ρομά και αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:

- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος όσον αφορά το προσδόκιμο ζωής μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού

Η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνικής ένταξης. Ωστόσο, πολλές κοινότητες Ρομά εξακολουθούν να ζουν σε συνθήκες που επηρεάζουν αρνητικά την υγεία τους, συμπεριλαμβανομένων της ακατάλληλης στέγασης και των ακατάλληλων συνθηκών υγιεινής, της περιβαλλοντικής έκθεσης σε κινδύνους και της περιορισμένης πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες. Φραγμοί όπως η έλλειψη ασφάλισης υγείας, τα διοικητικά εμπόδια, η απόσταση από τις εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης και οι διακρίσεις σε χώρους υγειονομικής περίθαλψης περιορίζουν περαιτέρω την πρόσβαση, με συνέπειες τόσο για τα άτομα όσο και για την κοινωνία.

Τα πορίσματα της έρευνας για τους Ρομά του 2024 επιβεβαιώνουν ότι οι ανισότητες στον τομέα της υγείας εξακολουθούν να είναι σημαντικές. Οι άνδρες Ρομά ζουν κατά μέσο όρο 8 χρόνια λιγότερο και οι γυναίκες Ρομά 7,4 χρόνια λιγότερο από τον γενικό πληθυσμό. Τα κενά αυτά αντικατοπτρίζουν τις συνεχιζόμενες ανισότητες όσον αφορά την πρόσβαση στην υγεία και την υγειονομική περίθαλψη και τα ευρύτερα κοινωνικοοικονομικά μειονεκτήματα. Οι συμφεροντούχοι ανέφεραν ότι τα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας των Ρομά επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από κοινωνικούς καθοριστικούς παράγοντες, όπως η στέγαση, η απασχόληση, η φτώχεια και οι διακρίσεις, και ζήτησαν ολοκληρωμένες απαντήσεις που θα συνδυάζουν την υγειονομική περίθαλψη με την κοινωνική στήριξη και την προσέγγιση των κοινοτήτων. Διαπιστώθηκε ότι οι γυναίκες Ρομά αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα υψηλούς κινδύνους για την υγεία, ιδίως κατά την πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη των μητέρων και τη φροντίδα της αναπαραγωγικής υγείας, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη για στοχευμένες και πολιτισμικά ευαίσθητες υπηρεσίες.

Κύρια επιτεύγματα

Σημαντικός αριθμός κρατών μελών[51] εφάρμοσε μέτρα για τη βελτίωση της υγείας των Ρομά και της πρόσβασής τους σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες. Αρκετά κράτη μέλη[52] θεσμοθέτησαν περαιτέρω τον ρόλο των διαπολιτισμικών διαμεσολαβητών, με καθιερωμένα δίκτυα που βοηθούν τους Ρομά να κατευθύνονται στα συστήματα υγείας, βελτιώνουν την επικοινωνία με τους παρόχους και στηρίζουν την ορθή συνέχιση της θεραπείας. Για παράδειγμα, η Ρουμανία χρησιμοποιεί σταθερό δίκτυο διαμεσολαβητών υγείας και νοσηλευτών στις κοινότητες, ενώ η Πορτογαλία παρέχει κατάρτιση στους επαγγελματίες του τομέα της υγείας σχετικά με τις διαρθρωτικές ανισότητες και τα εμπόδια που συμβάλλουν στη μείωση του προσδόκιμου ζωής των Ρομά.

Η Ελλάδα και η Βουλγαρία επέκτειναν την πρόσβαση των ανασφάλιστων Ρομά σε βασικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένου του εγγυημένου προσυμπτωματικού ελέγχου των νεογνών ανεξάρτητα από το ασφαλιστικό καθεστώς. Άλλα κράτη μέλη[53] έχουν επενδύσει στην ανάπτυξη γνώσεων σχετικά με την υγεία των Ρομά, μεταξύ άλλων μέσω ειδικών ερευνών, στοχευμένης συλλογής δεδομένων με διασφαλίσεις και βελτιωμένων εργαλείων παρακολούθησης. Στην Τσεχία, η προθεσμία υποβολής αιτήσεων στο πλαίσιο του καθεστώτος αποζημίωσης για γυναίκες Ρομά που υπέστησαν παράνομα στείρωση παρατάθηκε ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε περισσότερα θύματα να υποβάλουν αίτηση.

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Η αποτελεσματική και ισότιμη πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες εξακολουθεί να αποτελεί βασική πρόκληση, ειδικότερα για τους Ρομά που ζουν σε περιθωριοποιημένες, αγροτικές ή απομακρυσμένες περιοχές και για όσους δεν έχουν σταθερό διοικητικό καθεστώς. Η παροχή υγειονομικής περίθαλψης πραγματοποιείται κυρίως μέσω των συστημάτων γενικής εφαρμογής. Παρότι μέτρα όπως οι διαμεσολαβητές έχουν βελτιώσει την προσέγγιση των Ρομά, ο αντίκτυπος αυτών των μέτρων συχνά παραμένει τοπικός και εξαρτάται από βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση. Οι ανασφάλιστοι Ρομά — συμπεριλαμβανομένων ορισμένων μετακινούμενων πολιτών της ΕΕ και υπηκόων τρίτων χωρών χωρίς επίσημα έγγραφα— εξακολουθούν να διατρέχουν κίνδυνο αποκλεισμού σε αρκετά κράτη μέλη.

Οι διακρίσεις και ο αντιτσιγγανισμός στους χώρους υγειονομικής περίθαλψης εξακολουθούν να υπονομεύουν την εμπιστοσύνη και την έγκαιρη αναζήτηση υπηρεσιών υγείας, ενώ η περιορισμένη παρακολούθηση των αποτελεσμάτων στον τομέα της υγείας των Ρομά περιορίζει τη χάραξη τεκμηριωμένης πολιτικής. Χωρίς ολοκληρωμένη δράση για την αντιμετώπιση των ευρύτερων κοινωνικών καθοριστικών παραγόντων για την υγεία και συντονισμένη δράση σε όλους τους τομείς πολιτικής, οι βελτιώσεις στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη από μόνες τους είναι απίθανο να μειώσουν σημαντικά τις ανισότητες. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνεται η βελτίωση της ψυχικής υγείας και η συναισθηματική στήριξη για την αντιμετώπιση του μακροπρόθεσμου στρες και των ψυχικών τραυμάτων που προκαλούνται από τις επίμονες διακρίσεις και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

[51] BE, BG, CZ, FI, FR, DE, EL, HU, IT, NL, RO, SK, ES.
[52] BE, BG, ES, LV, LT, PL, RO SK.
[53] SK, SI, FR, ES, IE.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση

Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

- **να διασφαλίσουν ισότιμη και αποτελεσματική πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη** μειώνοντας τα διοικητικά, οικονομικά και άλλα εμπόδια που επηρεάζουν τις κοινότητες Ρομά, συμπεριλαμβανομένων των εμποδίων που συνδέονται με την ασφαλιστική κάλυψη, τα επίσημα έγγραφα, τη φτώχεια ή το καθεστώς διαμονής, ενισχύοντας παράλληλα την προληπτική, μητρική, αναπαραγωγική και ψυχική υγειονομική περίθαλψη·
- **να θεσμοθετήσουν και να χρηματοδοτήσουν με βιώσιμο τρόπο τον ρόλο των διαμεσολαβητών υγείας των Ρομά και των υπηρεσιών προσέγγισης των κοινοτήτων**, ιδίως σε περιθωριοποιημένες και απομακρυσμένες περιοχές, προωθώντας παράλληλα την πολιτισμικά ευαίσθητη υγειονομική περίθαλψη, τις γνώσεις σε θέματα υγείας και τη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης, των κοινωνικών υπηρεσιών και των κοινοτήτων Ρομά·
- **να αντιμετωπίσουν τους κοινωνικούς καθοριστικούς για την υγεία παράγοντες** μέσω ολοκληρωμένων πολιτικών που συνδέουν την υγειονομική περίθαλψη με τη στέγαση, τις συνθήκες υγιεινής, την εκπαίδευση, την απασχόληση και τη μείωση της φτώχειας, υποστηριζόμενων από ισχυρότερη παρακολούθηση, συμμετοχή των Ρομά και βιώσιμη χρηματοδότηση, ειδικότερα στα κράτη μέλη που διαθέτουν σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά.

II.VII Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε επαρκή στέγαση χωρίς διαχωρισμούς και σε βασικές υπηρεσίες

Κύριοι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά για το 2030:

- μείωση κατά τουλάχιστον ένα τρίτο του χάσματος στη στέρηση στέγασης
- διασφάλιση ότι τουλάχιστον το 95 % των Ρομά έχουν πρόσβαση σε τρεχούμενο νερό
- μείωση κατά τουλάχιστον το ήμισυ του χάσματος στην υπερπληρότητα

Η επαρκής στέγαση χωρίς διαχωρισμούς είναι απαραίτητη για την αξιοπρέπεια, την υγεία και την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και δικαιώματα. Έχει άμεσο αντίκτυπο στα αποτελέσματα στην εκπαίδευση, την υγεία και την ευημερία, ενώ στηρίζει επίσης τη μέριμνα στο πλαίσιο της οικογένειας, αποτρέποντας τον περιττό διαχωρισμό. Ωστόσο, πολλά νοικοκυριά Ρομά εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ακατάλληλες συνθήκες στέγασης και στεγαστικό διαχωρισμό σε ολόκληρη την ΕΕ.

Η έρευνα για τους Ρομά του 2024 δείχνει ότι το 47 % των Ρομά ζουν σε κατοικίες με υγρασία ή έλλειψη φωτός ή σε κατοικίες χωρίς κατάλληλες συνθήκες υγιεινής (δηλαδή σε συνθήκες στέρησης στέγασης). Μολονότι το ποσοστό αυτό είναι βελτιωμένο σε σύγκριση με το 2016 (61 %), παραμένει πολύ πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (18 %[54]). Εξακολουθεί επίσης να υπάρχει υπερπληρότητα, καθώς το 83 % των Ρομά ζουν σε νοικοκυριά χωρίς επαρκή χώρο διαβίωσης. Κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων, συμφεροντούχοι επισήμαναν ότι οι

[54] Διατίθεται στη διεύθυνση: Eurostat 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi291/default/table?lang=el.

στεγαστικές πολιτικές εξακολουθούν να επικεντρώνονται σε μεγάλο βαθμό στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης σε διαχωρισμένα περιβάλλοντα και τόνισαν την ανάγκη να συμπληρωθούν οι γενικές στεγαστικές πολιτικές με στοχευμένα μέτρα για τις περιθωριοποιημένες κοινότητες Ρομά και ισχυρότερη παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της εξάλειψης του διαχωρισμού.

Κύρια επιτεύγματα

Περίπου τα μισά κράτη μέλη ανέφεραν μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης των Ρομά σε επαρκή στέγαση χωρίς διαχωρισμούς και σε βασικές υπηρεσίες, με τη χρήση συνδυασμού στοχευμένων παρεμβάσεων[55] και συστημάτων γενικής εφαρμογής με διασφαλίσεις για τους Ρομά[56]. Η πρόοδος είναι ορατή στις μεταβάσεις στον τομέα της στέγασης. Στην Ιταλία, ο αριθμός των ατόμων που ζουν σε διαχωρισμένους οικισμούς μειώθηκε σημαντικά, ενώ η Γαλλία χρησιμοποιεί την ψηφιακή πλατφόρμα Resorption-Bidonvilles για τη μετακίνηση οικογενειών από προσωρινές παραγκουπόλεις σε μόνιμες κατοικίες. Στη Σλοβενία, οι τοπικές αρχές ενσωματώνουν τους διαχωρισμένους οικισμούς στα δημοτικά πολεοδομικά σχέδια, ενώ η Ρουμανία χρησιμοποίησε το Μέσο Τεχνικής Υποστήριξης για να ενισχύσει την εθνική και τοπική ικανότητα ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε άτυπους οικισμούς.

Οι προσπάθειες αυτές εδραιώθηκαν με περαιτέρω νομοθετικές εξελίξεις, στις οποίες περιλαμβάνεται η έκδοση του νόμου για την οικονομικά προσιτή στέγαση στο Λουξεμβούργο και του νόμου για τη στήριξη της στέγασης στην Τσεχία. Το τσεχικό μοντέλο συνδυάζει στήριξη της στέγασης σε τοπικό επίπεδο, μέτρα κατά των διακρίσεων και προγράμματα που δίνουν προτεραιότητα στη στέγαση για να βοηθήσει οικογένειες Ρομά να μετακινηθούν σε σταθερές κατοικίες, ενσωματωμένες στον αστικό ιστό, ενώ παράλληλα απαγορεύει τις επενδύσεις σε κοινωνικές κατοικίες σε διαχωρισμένες περιοχές. Ταυτόχρονα, ορισμένες χώρες επικεντρώθηκαν στη βελτίωση των υποδομών στους υφιστάμενους οικισμούς. Η Ελλάδα και η Κροατία επένδυσαν σε υπηρεσίες κοινής ωφελείας, όπως η ύδρευση, η ηλεκτρική ενέργεια και η αποχέτευση, ενώ, στην Πολωνία, τα έργα ανακαίνισης κατοικιών και η αγορά ακινήτων στη δευτερογενή αγορά βοήθησαν τις οικογένειες Ρομά να βελτιώσουν τη στεγαστική τους κατάσταση[57].

Αξιολόγηση και εναπομένουσες προκλήσεις

Ο στεγαστικός διαχωρισμός εξακολουθεί να είναι η βασική διαρθρωτική πρόκληση σε αρκετά κράτη μέλη, περιορίζοντας την πρόσβαση των οικογενειών Ρομά σε επαρκή στέγαση και επιδεινώνοντας τον αποκλεισμό στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την υγειονομική περίθαλψη. Οι αναγκαστικές εξώσεις εξακολουθούν να προκαλούν σοβαρή ανησυχία, ιδίως όταν πραγματοποιούνται χωρίς επαρκείς διασφαλίσεις ή πρόσβαση σε κατάλληλα καταλύματα.

Οι πιέσεις στις αγορές κατοικιών εξακολουθούν να περιορίζουν την πρόοδο και αναδεικνύουν την ανάγκη λήψης ισχυρότερων μέτρων για την επέκταση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή και μη διαχωρισμένη στέγαση. Η αύξηση του κόστους στέγασης, ειδικότερα σε αστικές περιοχές, η περιορισμένη προσφορά κοινωνικών κατοικιών και οι περιοριστικές διοικητικές απαιτήσεις, καθώς και η έλλειψη εγγράφων ταυτότητας ή τα γραφειοκρατικά εμπόδια στην καταχώριση μιας διεύθυνσης, μειώνουν την πρόσβαση σε λύσεις σταθερής στέγασης για πολλά νοικοκυριά Ρομά. Οι διακρίσεις όσον αφορά την πρόσβαση στη στέγαση,

[55] BE, BG, CZ, ES, IT, LT, RO, SK.
[56] DE, FI, FR, IE, SI.
[57] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/programy-integracji-spolecznosci-romskiej.

μεταξύ άλλων στην ιδιωτική αγορά ενοικίασης ακινήτων, περιορίζουν περαιτέρω τις ευκαιρίες των οικογενειών να εξασφαλίσουν επαρκή και μη διαχωρισμένη στέγαση.

Παρόλο που αρκετά κράτη μέλη ανέφεραν μέτρα για τη βελτίωση των υποδομών στους οικισμούς, την επέκταση της πρόσβασης σε κοινωνική στέγαση και τη στήριξη της μετεγκατάστασης σε κανονικές κατοικίες, ο αντίκτυπός τους παραμένει ανομοιογενής. Πολλές πρωτοβουλίες εξακολουθούν να είναι περιορισμένης κλίμακας ή υλοποιούνται στη βάση επιμέρους έργων, ενώ η παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της εξάλειψης του διαχωρισμού παραμένει ανεπαρκής. Ειδικότερα, η συνεχής εστίαση στη βελτίωση των συνθηκών στους διαχωρισμένους οικισμούς δεν οδηγεί απαραιτήτως σε βιώσιμη εξάλειψη του διαχωρισμού.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση

Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη:

- σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των Ρομά σε επαρκή και μη διαχωρισμένη στέγαση και για την αντιμετώπιση του ζητήματος των διαχωρισμένων καταυλισμών, **να αντιμετωπίσουν τον εδαφικό και στεγαστικό διαχωρισμό** προωθώντας ολοκληρωμένες, μακροπρόθεσμες και βιώσιμες οδούς από τους διαχωρισμένους οικισμούς στην κατάλληλη στέγαση σε κοινότητες του γενικού πληθυσμού, διασφαλίζοντας την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες και υποδομές και παρακολουθώντας συστηματικά τα αποτελέσματα της εξάλειψης του διαχωρισμού, ιδίως στα κράτη μέλη που διαθέτουν σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά·
- σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε υπηρεσίες των ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, **να επεκτείνουν την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή, κατάλληλη και μη διαχωρισμένη στέγαση μέσω αυξημένης παροχής κοινωνικών κατοικιών**, στοχευμένης στήριξης για τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, απλουστευμένων διοικητικών απαιτήσεων και ισχυρότερης δράσης κατά των διακρίσεων στην ιδιωτική αγορά ενοικίασης ακινήτων·
- να αξιοποιήσουν την επιχειρησιακή εργαλειοθήκη σχετικά με τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ για επενδύσεις σε κοινωνική στέγαση και συναφείς υπηρεσίες, η οποία δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή, με στόχο την προώθηση μη διαχωρισμένων και χωρίς αποκλεισμούς γειτονιών, για την αντιμετώπιση των αναγκών των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων·
- **να αποτρέψουν τις αναγκαστικές εξώσεις και τη στεγαστική ανασφάλεια** διασφαλίζοντας μηχανισμούς ασφαλούς κατοχής της κατοικίας, έγκαιρης προειδοποίησης και προστασίας, την πρόσβαση σε κατάλληλα εναλλακτικά καταλύματα και τη συνέχεια της πρόσβασης στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την υγειονομική περίθαλψη.

III. ΡΟΜΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ[58]

Η κατάσταση των Ρομά στις χώρες των εταίρων διεύρυνσης[59] αξιολογήθηκε μέσω ειδικών ερευνών για τους Ρομά που διενεργήθηκαν από το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών και την Παγκόσμια Τράπεζα και χρηματοδοτήθηκαν από την Επιτροπή. Η έρευνα για τις χώρες της Ανατολικής Γειτονίας (Ουκρανία, Μολδαβία και Γεωργία) ολοκληρώθηκε την άνοιξη του 2026, ενώ η νέα έρευνα για τα Δυτικά Βαλκάνια βρίσκεται σε εξέλιξη.

Στις περισσότερες υποψήφιες χώρες και δυνάμει υποψήφια μέλη, οι Ρομά εξακολουθούν να είναι η πλέον μειονεκτούσα ομάδα λόγω στερεοτύπων, προκαταλήψεων, διακρίσεων και αντιτσιγγανισμού, με αποτέλεσμα τον κοινωνικό αποκλεισμό τους. Οι διακρίσεις στην απασχόληση παραμένουν ευρέως διαδεδομένες και η ανεργία είναι σε υψηλά επίπεδα. Οι γυναίκες Ρομά αντιμετωπίζουν επίσης πολλαπλές μορφές διακρίσεων και διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, ενώ τα παιδιά Ρομά ενδέχεται να εκτεθούν σε εργασιακή εκμετάλλευση ή καταναγκαστικούς πρώιμους γάμους. Μολονότι οι εγγραφές στην υποχρεωτική εκπαίδευση βελτιώνονται, η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα παραμένει κάτω από τον εθνικό μέσο όρο, η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου παραμένει υψηλή και η συμμετοχή στην ανώτερη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση παραμένει περιορισμένη. Η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη εξακολουθεί να είναι περιορισμένη, ιδίως για τα παιδιά εκτός της τυπικής εκπαίδευσης και τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Επιπρόσθετα, οι συνθήκες στέγασης εξακολουθούν να είναι ακατάλληλες σε πολλούς οικισμούς. Στην Ανατολική Γειτονία, η κατάσταση των Ρομά επιδεινώνεται περαιτέρω από τον εκτοπισμό ως αποτέλεσμα της ρωσικής επίθεσης κατά της Ουκρανίας.

Όλοι οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων, καθώς και η Ουκρανία, η Μολδαβία και η Τουρκία, έχουν εγκρίνει ή οριστικοποιούν επικαιροποιημένες στρατηγικές για τους Ρομά σύμφωνα με το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά και τις δεσμεύσεις του Πόζναν[60] για τα Δυτικά Βαλκάνια. Ωστόσο, αρκετά εθνικά σχέδια δράσης για την εφαρμογή αυτών των στρατηγικών έληξαν το 2025 και ορισμένοι εταίροι εξακολουθούν να εκπονούν νέα σχέδια για τα επόμενα 3-5 έτη.

Μολονότι πραγματοποιούνται σαφείς προσπάθειες για την ενίσχυση των υφιστάμενων μηχανισμών παρακολούθησης ή τη σύσταση νέων, εξακολουθεί να είναι δύσκολο να μετρηθεί η πρόοδος όταν οι στόχοι είναι υπερβολικά γενικοί. Τα ΕΣΕΡ αναγνωρίζονται ως βασικοί παράγοντες για την ένταξη των Ρομά, αλλά η διοικητική τους θέση, οι θεσμικές τους ικανότητες και οι οικονομικοί τους πόροι χρήζουν μεγαλύτερης προσοχής. Το Συμβούλιο της Ευρώπης εξακολουθεί να στηρίζει τη διοικητική ικανότητα των ΕΣΕΡ που συγχρηματοδοτούνται από την ΕΕ.

Ο αντιτσιγγανισμός περιλαμβάνεται στα εθνικά πλαίσια για τους Ρομά, αλλά τα μέτρα για την αντιμετώπισή του εξακολουθούν να είναι περιορισμένα. Παρότι οι περισσότεροι φορείς ισότητας ασχολούνται με υποθέσεις διακρίσεων κατά των Ρομά στα Δυτικά Βαλκάνια, την

---

[58] Ο όρος «περιοχή διεύρυνσης» αναφέρεται στις υποψήφιες χώρες και τα δυνάμει υποψήφια μέλη που συμμετέχουν, επί του παρόντος, στη διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ. Ο πλήρης κατάλογος των χωρών είναι διαθέσιμος στη διεύθυνση: https://enlargement.ec.europa.eu/countries_el.

[59] Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κόσοβο* (*η ονομασία χρησιμοποιείται με την επιφύλαξη των θέσεων ως προς το καθεστώς και συνάδει με την απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τη γνώμη του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου*), Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Ουκρανία, Σερβία, Τουρκία.

[60] Δήλωση των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων για την ένταξη των Ρομά στο πλαίσιο της διαδικασίας διεύρυνσης της ΕΕ, Πόζναν, 5 Ιουλίου 2019.

Ουκρανία και τη Μολδαβία, ο αντιτσιγγανισμός εξακολουθεί να μην περιλαμβάνεται ως διακριτή κατηγορία στις εκθέσεις και τις έρευνες κατά των διακρίσεων.

Οι εθνικές στρατηγικές προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του διαχωρισμού στην εκπαίδευση και τη στέγαση, αλλά τα μέτρα εξάλειψης του διαχωρισμού εξακολουθούν να είναι ανεπαρκή, με περιορισμένη ή μηδενική ειδική χρηματοδότηση. Το συγχρηματοδοτούμενο από την ΕΕ έργο «Δράση των Ρομά για την ένταξη των Ρομά», το οποίο υλοποιείται από το Ταμείο Εκπαίδευσης των Ρομά, στηρίζει την πρόσβαση των παιδιών και των νέων Ρομά στην εκπαίδευση, αλλά απαιτείται περαιτέρω εθνική δράση για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική γενική εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες. Οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, τις δεξιότητες και την εκπαίδευση στο πλαίσιο του σχεδίου ανάπτυξης για τα Δυτικά Βαλκάνια αναμένεται να ωφελήσουν τους Ρομά μόλις εφαρμοστούν. Η έρευνα για τους Ρομά στα Δυτικά Βαλκάνια που βρίσκεται σε εξέλιξη θα συμβάλει επίσης στον περαιτέρω εντοπισμό των κενών που πρέπει να αντιμετωπιστούν στις διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση και στις ετήσιες υπουργικές συνόδους για την ισότητα και την ένταξη των Ρομά.

Καθοδήγηση για περαιτέρω βελτίωση

Για να επιταχυνθεί η πρόοδος όσον αφορά την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, η Επιτροπή καλεί τις κυβερνήσεις στην περιοχή διεύρυνσης:

- **να εγκρίνουν εθνικές στρατηγικές για τους Ρομά και εθνικά σχέδια δράσης για την περίοδο μετά το 2025**, ευθυγραμμισμένα με το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ, όπου οι εν λόγω στρατηγικές και τα εν λόγω σχέδια δράσης δεν υπάρχουν ή έχουν λήξει, **να διαθέσουν χρηματοδότηση** για τη βιώσιμη υλοποίησή τους, καθώς και **να ενισχύσουν τη θεσμική εντολή, τη στελέχωση και τους οικονομικούς πόρους των ΕΣΕΡ** και να διασφαλίσουν τη συμμετοχή τους στον προγραμματισμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των εθνικών και των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων·
- **να εντείνουν τα μέτρα για την αύξηση της συμμετοχής των Ρομά στην αγορά εργασίας**, συμπεριλαμβανομένης της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα· **να καταπολεμήσουν αποτελεσματικά τον αντιτσιγγανισμό και τις διακρίσεις**, μεταξύ άλλων με την επιβολή της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, τη διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους·
- **να εφαρμόσουν τις συστάσεις** των ερευνών για τους Ρομά στην Ουκρανία και τη Μολδαβία και της διεξαγόμενης έρευνας για τους Ρομά στα Δυτικά Βαλκάνια.

IV. ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΕ

Τα κράτη μέλη φέρουν την πρωταρχική ευθύνη για την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά και της σύστασης του Συμβουλίου του 2021. Ωστόσο, ο ρόλος της Επιτροπής είναι να στηρίζει τις προσπάθειες αυτές με την επιβολή της νομοθεσίας, τον συντονισμό των πολιτικών, την κινητοποίηση χρηματοδοτικών μέσων και τη διευκόλυνση της συμμετοχής των συμφεροντούχων.

Επιβολή της ενωσιακής νομοθεσίας

Η Επιτροπή συνέχισε να παρακολουθεί την επιβολή και την εφαρμογή: i) της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα[61]· ii) της αναθεωρημένης οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων · και iii) της απόφασης-πλαισίου του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Βρίσκονται σε εξέλιξη τρεις διαδικασίες επί παραβάσει κατά της Τσεχίας, της Σλοβακίας και της Ουγγαρίας για τον διαχωρισμό των Ρομά στην εκπαίδευση. Τον Οκτώβριο του 2024 εστάλη στην Τσεχία συμπληρωματική προειδοποιητική επιστολή. Η υπόθεση κατά της Σλοβακίας παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης[62].

Επιπρόσθετα, η έκδοση των οδηγιών (ΕΕ) 2024/1499 και (ΕΕ) 2024/1500 ενισχύει τα ελάχιστα πρότυπα για τους φορείς ισότητας σε όλα τα κράτη μέλη, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις διακρίσεις και να διευκολύνουν την πρόσβαση των θυμάτων στη δικαιοσύνη. Η Επιτροπή θα συνεχίσει να υποστηρίζει τα κράτη μέλη μέσω ειδικών συνεδριάσεων ομάδων εμπειρογνωμόνων. Θα παρακολουθεί την έγκαιρη και ορθή μεταφορά[63] των οδηγιών στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, χρησιμοποιώντας όλα τα εργαλεία που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των άτυπων διαλόγων και των επίσημων διαδικασιών επί παραβάσει.

Ενσωμάτωση της ισότητας των Ρομά στις πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ

Η στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού αναγνωρίζει σαφώς τον αντιτσιγγανισμό ως συγκεκριμένη, διακριτή και βαθιά ριζωμένη μορφή ρατσισμού. Σύμφωνα με τη στρατηγική, η Επιτροπή συνεχίζει επίσης να προωθεί την αύξηση της πολυμορφίας του προσωπικού και την πρόσβαση των υποεκπροσωπούμενων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, σε ευκαιρίες σταδιοδρομίας, μέσω στοχευμένων δράσεων προσέγγισης στις διαδικασίες προσλήψεων και πρακτικής άσκησης, κατάρτισης κατά των προκαταλήψεων για τους επαγγελματίες διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού και συλλογής δεδομένων για την ισότητα. Παράλληλα, η στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2026-2030 και η στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ 2026-2030 αναδεικνύουν τα σύνθετα και διατομεακά μειονεκτήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες Ρομά και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ+. Η Επιτροπή συνέχισε να προωθεί την πολυμορφία και την ένταξη στον χώρο εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της ισότητας και της ένταξης των Ρομά, μέσω της ενωσιακής πλατφόρμας χαρτών πολυμορφίας. Η πλατφόρμα διευκολύνει τον διάλογο και παρέχει καθοδήγηση, για παράδειγμα, σχετικά με συμπεριληπτικές πρακτικές επιλογής προσωπικού.

Κατά την περίοδο αναφοράς, η Επιτροπή συνέχισε να ενσωματώνει την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά στις συναφείς πολιτικές, τη νομοθεσία και τα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ, μεταξύ άλλων μέσω της εσωτερικής ειδικής ομάδας για την ισότητα.

Στους τομείς της στέγασης και της φτώχειας, τρεις συμπληρωματικές πρωτοβουλίες που εγκρίθηκαν το 2025 και το 2026 έχουν εντείνει τη δράση της ΕΕ για την προώθηση της ένταξης των Ρομά. Το ευρωπαϊκό σχέδιο οικονομικά προσιτής στέγασης περιλαμβάνει δράσεις για τη στήριξη των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, και θα βελτιώσει την πρόσβαση σε αξιοπρεπή στέγαση μέσω επενδύσεων και μέτρων κοινωνικής στέγασης. Συμπληρώνεται από τη σύσταση του Συμβουλίου για την

[61] Βλ. επίσης την έκθεση της Επιτροπής του 2026 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση στη διεύθυνση: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52026DC0364.

[62] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62023CC0799.

[63] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/inf_26_1380.

καταπολέμηση του στεγαστικού αποκλεισμού, συμπεριλαμβανομένης της αστεγίας, η οποία προωθεί ολοκληρωμένες και εξατομικευμένες προσεγγίσεις με γνώμονα τη στέγαση, που συνδυάζουν τη στέγαση, τις κοινωνικές υπηρεσίες και την πρόληψη για την αντιμετώπιση της αστεγίας και του αποκλεισμού. Η σύσταση αναγνωρίζει ότι ο στεγαστικός αποκλεισμός και η αστεγία μπορεί να επηρεάζουν δυσανάλογα ορισμένες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, και περιλαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση των διακρίσεων μέσω δράσεων προσέγγισης, διαφανών κριτηρίων κοινωνικής στέγασης, κατάρτισης κατά των προκαταλήψεων και στήριξης των ενοικιαστών που αντιμετωπίζουν διακρίσεις.

Στη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της φτώχειας επισημαίνεται ότι οι προκαταλήψεις και ο στιγματισμός μπορούν να αυξήσουν τον κίνδυνο φτώχειας για συγκεκριμένες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, και υπενθυμίζεται ο στόχος του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά να μειωθεί κατά το ήμισυ το χάσμα της φτώχειας έως το 2030. Τονίζεται επίσης η δέσμευση της Επιτροπής να συνεχίσει να συνεργάζεται με τα κράτη μέλη και τους συμφεροντούχους για στοχευμένα μέτρα καταπολέμησης της φτώχειας. Η στρατηγική συνοδεύεται από τις αρχές για αποτελεσματικές πολιτικές κατά της φτώχειας[64]. Με βάση τη σύσταση του Συμβουλίου του 2021, η οποία προσδιόρισε τα παιδιά Ρομά ως ομάδα προτεραιότητας, η ανακοίνωση για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά εξαγγέλλει κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση των ειδικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά Ρομά όσον αφορά την πρόσβαση σε υπηρεσίες μέσω ολοκληρωμένων μέτρων, από την προσέγγιση και τη διαμεσολάβηση έως την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, και από την οικογενειακή στήριξη έως τις παρεμβάσεις σε επίπεδο κοινότητας. Αποτελεί στρατηγική ευκαιρία για την προώθηση πιο στοχευμένων και αποτελεσματικών πολιτικών για τα παιδιά Ρομά —τα οποία εξακολουθούν να πλήττονται δυσανάλογα από τη φτώχεια και τις διακρίσεις— και για τη διάρρηξη του διαγενεακού κύκλου του αποκλεισμού. Ανακοινώνει επίσης πρόσκληση υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο του ΕΚΤ+ με προϋπολογισμό 5 εκατ. EUR για τη στήριξη διακρατικών έργων που αποσκοπούν στη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση των νέων Ρομά που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης (ΕΕΑΚ[65]).

Η σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη βελτίωση της παροχής ψηφιακών δεξιοτήτων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι επίσης σημαντική για την ένταξη των Ρομά, καθώς προωθεί την ισότιμη πρόσβαση των μειονεκτουσών και περιθωριοποιημένων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, και καλεί τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν τα κενά προσβασιμότητας, τα εδαφικά και τα κοινωνικοοικονομικά κενά που συμβάλλουν στον ψηφιακό αποκλεισμό. Η σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με το ανθρώπινο κεφάλαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ρητά τους Ρομά μεταξύ των ομάδων που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση, τονίζοντας την ανάγκη για στοχευμένα μέτρα για την αντιμετώπιση του χάσματος δεξιοτήτων και απασχόλησής τους. Το σχέδιο δράσης κατά του κυβερνοεκφοβισμού «Πιο ασφαλείς στο διαδίκτυο, πιο δυνατοί μαζί» αναγνωρίζει ρητά τους Ρομά και άλλες φυλετικές και εθνοτικές μειονότητες ως ιδιαίτερα εκτεθειμένους σε διαδικτυακή παρενόχληση και παράνομη ρητορική μίσους που συνδέονται με τον συστημικό αποκλεισμό.

Βέλτιστη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ

Κατά την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού (2021-2027), το ΕΚΤ+ παρέχει περίπου 1,8 δισ. EUR σε 15 κράτη μέλη για τη χρηματοδότηση στοχευμένων παρεμβάσεων για τους Ρομά στην

[64] Οι αρχές αυτές παρουσιάζονται εν μέρει στην ενότητα ΙΙ.ΙΙ. της παρούσας έκθεσης.
[65] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.socialinnovationplus.eu/call/strengthening-the-european-child-guarantee-national-governance-systems-and-supporting-access-to-the-labour-market-for-roma-neets-2/.

εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη. Το ΕΤΠΑ συμπληρώνει αυτή τη χρηματοδότηση μέσω στοχευμένων και γενικής εφαρμογής επενδύσεων στη στέγαση, τις κοινωνικές υποδομές, την εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη, οι οποίες ωφελούν άμεσα ή έμμεσα τους Ρομά. Ένας ειδικός θεματικός αναγκαίος πρόσφορος όρος για την ένταξη των Ρομά συνδέει ταμεία και πολιτικές. Τα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας περιλαμβάνουν δράσεις σε διάφορους τομείς κοινωνικής πολιτικής. Συνδυάζουν επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις με την προσοχή που δίνεται στις μειονεκτούσες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά, στηρίζοντας την ανάπτυξη ψηφιακών και οικονομικών δεξιοτήτων ή την εξάλειψη του σχολικού διαχωρισμού. Το Μέσο Τεχνικής Υποστήριξης βοηθά επίσης τα κράτη μέλη να σχεδιάζουν στρατηγικές και πολιτικές για την καλύτερη αντιμετώπιση των προκλήσεων που βιώνουν οι περιθωριοποιημένες κοινότητες Ρομά. Για παράδειγμα, το μέσο στηρίζει την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, συμπεριλαμβανομένων δραστηριοτήτων εξάλειψης του σχολικού διαχωρισμού.

Το πρόγραμμα Erasmus+ έχει στηρίξει περισσότερα από 480 έργα για την προώθηση της ένταξης των κοινοτήτων Ρομά· τα σχετικά ποσά ανήλθαν σε σχεδόν 29 εκατ. EUR και τα εν λόγω έργα αφορούσαν περίπου 1500 οργανώσεις σε ολόκληρη την ΕΕ. Τα έργα επικεντρώθηκαν κυρίως στη νεολαία, τη σχολική εκπαίδευση και την εκπαίδευση των ενηλίκων, καλύπτοντας τους διαμεσολαβητές Ρομά, βελτιώνοντας την πρόσβαση των οργανώσεων βάσης των Ρομά στο πρόγραμμα Erasmus+, ενημερώνοντας για το Ολοκαύτωμα των Ρομά και διαφυλάσσοντας τη γλώσσα Ρομανί. Το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης έχει στηρίξει περισσότερα από 100 έργα για την προώθηση της ένταξης των Ρομά, στα οποία έχουν συμμετάσχει 104 οργανώσεις και στο πλαίσιο των οποίων έχουν διατεθεί περισσότερα από 1,4 εκατ. EUR, κυρίως στους τομείς της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, του αθλητισμού, της υγείας, της περιβαλλοντικής δράσης, της συμμετοχής των κοινοτήτων και του εθελοντισμού των νέων. Στο πλαίσιο του προγράμματος «Η ΕΕ για την υγεία» (2021-2027), διάφορες πρωτοβουλίες στοχεύουν στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων στον τομέα της υγείας που επηρεάζουν τις κοινότητες Ρομά, με έμφαση στην πρόληψη και την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη. Για παράδειγμα, η πρωτοβουλία ShowUp4Health αφορά τις μη μεταδοτικές νόσους αντιμετωπίζοντας τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς καθοριστικούς παράγοντες και ενισχύοντας τις γνώσεις των Ρομά σε θέματα υγείας. Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες όπως η SASTIPE, η MENTBOX, και η JA MENTOR προωθούν την πρόσβαση των Ρομά σε ποιοτικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Επιπλέον, το έργο SOLACE εφάρμοσε πιλοτικά προσεγγίσεις για τον προσυμπτωματικό έλεγχο του καρκίνου του πνεύμονα με τη συμμετοχή πληθυσμών Ρομά στην Ελλάδα, την Κροατία και την Ουγγαρία, σε συνεργασία με κοινοτικούς διαμεσολαβητές. Το Interreg προσφέρει ευκαιρίες συνεργασίας, όπως καταδεικνύεται από το έργο CHESS START, στο οποίο συμμετείχαν περισσότερα από 100 παιδιά Ρομά από τη Ρουμανία και την Ουγγαρία.

Μέσω του προγράμματος «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες» (στο εξής: CERV), η Επιτροπή συνέχισε να στηρίζει τα ΕΣΕΡ για τη δημιουργία ή την ενίσχυση εθνικών πλατφορμών για τους Ρομά που διασφαλίζουν τη συμμετοχή των Ρομά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η Επιτροπή χρηματοδοτεί επίσης ένα διακρατικό έργο, το ROVA, το οποίο ενισχύει την ικανότητα των ΜΚΟ των Ρομά. Οι προσκλήσεις υποβολής προτάσεων EQUAL και REM στο πλαίσιο του CERV στηρίζουν δραστηριότητες για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένου του αντιτσιγγανισμού, καθώς και δραστηριότητες μνήμης και εκπαιδευτικές δραστηριότητες σχετικά με το Ολοκαύτωμα των Ρομά και τη δουλεία των Ρομά. Επίσης, στο πλαίσιο του προγράμματος, τρεις οργανώσεις σε επίπεδο ΕΕ με επικεφαλής Ρομά, οι οποίες δραστηριοποιούνται για την ανάπτυξη ικανοτήτων,

τον πολιτισμό, την υπεράσπιση και τα δικαιώματα των Ρομά, λειτουργούν ως θεσμικοί εταίροι της Επιτροπής και λαμβάνουν επιχορηγήσεις λειτουργίας.

Καθοδήγηση για την αποτελεσματική χρήση των κονδυλίων της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά
Για να επιταχυνθεί η πρόοδος ως προς την επίτευξη των γενικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ, σύμφωνα με την «κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση», η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη, ειδικότερα εκείνα που διαθέτουν σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά:

- **να ενισχύσουν τη σύνδεση μεταξύ των δομών διακυβέρνησης και των κονδυλίων της ΕΕ**, διασφαλίζοντας ότι οι προτεραιότητες της ισότητας και της ένταξης των Ρομά αντικατοπτρίζονται σε όλο το φάσμα του σχεδιασμού, της υλοποίησης και της αξιολόγησης των προγραμμάτων για τη στήριξη της επίτευξης των στόχων του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά έως το 2030·
- **να συνδυάσουν στοχευμένα μέτρα για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των κοινοτήτων Ρομά με πολιτικές και υπηρεσίες γενικής εφαρμογής χωρίς αποκλεισμούς,** με ιδιαίτερη προσοχή στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία, τη στέγαση και την κοινωνική ένταξη, διασφαλίζοντας συντονισμένη και ολοκληρωμένη δράση σε όλους τους τομείς πολιτικής και μακροπρόθεσμες επενδύσεις για την αντιμετώπιση των πολλαπλών και αλληλένδετων διαστάσεων του αποκλεισμού·
- **να διασφαλίσουν ότι οι επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ στην εκπαίδευση και τη στέγαση προωθούν τις αρχές της εξάλειψης του διαχωρισμού και του μη διαχωρισμού,** δίνοντας προτεραιότητα στην εξάλειψη του διαχωρισμού για την εξάλειψη ή τη σημαντική μείωση του υφιστάμενου διαχωρισμού μέσω της ένταξης των Ρομά στα γενικά σχολεία και τις κανονικές γειτονιές, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι, όπου δεν είναι δυνατή η άμεση εξάλειψη του διαχωρισμού, οι επενδύσεις δεν δημιουργούν νέα διαχωρισμένα περιβάλλοντα ούτε ενισχύουν τα υφιστάμενα (μη διαχωρισμός) και προετοιμάζουν το έδαφος για μελλοντική εξάλειψη του διαχωρισμού.

Ενίσχυση της διακυβέρνησης και του συντονισμού των πολιτικών

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο συνέχισε να παρακολουθεί την κατάσταση των Ρομά και να καθοδηγεί τα κράτη μέλη στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων για την αντιμετώπιση των επίμονων προκλήσεων. Στο πλαίσιο του κύκλου του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου 2026, στις αιτιολογικές σκέψεις της σύστασης του Συμβουλίου επισημαίνεται η ανάγκη αντιμετώπισης των προκλήσεων που βιώνουν οι κοινότητες Ρομά στη Βουλγαρία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Σλοβακία και την Τσεχία. Οι διαδοχικές κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο προσδιορίζουν συστηματικά τις περιθωριοποιημένες κοινότητες Ρομά μεταξύ των ομάδων που χρήζουν στοχευμένης ενεργοποίησης στην αγορά εργασίας, ενσωματώνοντας την ισότητα των Ρομά στο πλαίσιο συντονισμού της πολιτικής απασχόλησης της ΕΕ.

Όσον αφορά το μέλλον, τα επικείμενα σχέδια εθνικής και περιφερειακής εταιρικής σχέσης[66] στο πλαίσιο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (ΠΔΠ) 2028-2034 προσφέρουν μια

[66] Σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής για το ΠΔΠ 2028-2034, τα σχέδια εθνικής και περιφερειακής εταιρικής σχέσης θα συγκεντρώσουν διάφορες χρηματοδοτικές ροές της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

σημαντική ευκαιρία στα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις με πιο ολοκληρωμένο και στοχευμένο τρόπο. Η Επιτροπή έχει ενσωματώσει το ζήτημα της ισότητας και της ένταξης των Ρομά σε διάφορες κανονιστικές προτάσεις για το ΠΔΠ 2028-2034, συμπεριλαμβανομένων του προγράμματος AgoraEU, του προγράμματος «Δικαιοσύνη» και του Erasmus+, δεδομένου ότι η ένταξη των Ρομά εξακολουθεί να αποτελεί πολιτική και κοινωνική προτεραιότητα της ΕΕ.

Προώθηση της συμμετοχής των Ρομά και της συνεργασίας με τους συμφεροντούχους

Η Επιτροπή συνέχισε να στηρίζει τη συμμετοχή των Ρομά μέσω διαρθρωμένου διαλόγου, ανάπτυξης ικανοτήτων και θεσμικής συνεργασίας. Κάθε χρόνο, η ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την ένταξη των Ρομά φέρνει σε επαφή τις αρχές και την κοινωνία των πολιτών για τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων και την αξιολόγηση της προόδου ως προς την επίτευξη των στόχων για το 2030. Η συνεργασία με τους συμφεροντούχους περιλάμβανε επίσης τακτικές συναντήσεις με τα ΕΣΕΡ και άλλες αρμόδιες εθνικές αρχές, την κοινωνία των πολιτών και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων Ισότητας (Equinet)[67].

Η Επιτροπή συνέχισε τη συνεργασία με τα κράτη μέλη που ασκούν την εκ περιτροπής προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ και με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για να διατηρήσει την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά ψηλά στην πολιτική ατζέντα. Υποστήριξε επίσης ενεργά την Εβδομάδα των Ρομά, τίμησε την Παγκόσμια Ημέρα των Ρομά και την Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά εκδίδοντας ειδικές δηλώσεις, και συμμετείχε στην τελετή μνήμης στο Άουσβιτς στις 2 Αυγούστου.

Προώθηση της ισότητας και καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού

Για την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού απαιτείται διαρκής δράση σε όλους τους τομείς πολιτικής. Η Επιτροπή ακολούθησε διττή προσέγγιση: άμεση αντιμετώπισή του μέσω στοχευμένης δράσης και δημόσιας επικοινωνίας, με παράλληλη ενσωμάτωση της καταπολέμησης του αντιτσιγγανισμού στα διάφορα πεδία τομεακής πολιτικής.

Η Επιτροπή συνεχίζει διαχρονικά τη διαρθρωμένη συνεργασία της με το Συμβούλιο της Ευρώπης, μέσω σειράς κοινών προγραμμάτων, και συγκεκριμένα: i) το πρόγραμμα «Roma Memory» που δρομολογήθηκε τον Ιούνιο του 2024 για την προώθηση της ευαισθητοποίησης και της μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά· ii) το ROMACT, το οποίο ενίσχυσε την ικανότητα των τοπικών και των περιφερειακών αρχών να εργάζονται για τη διασφάλιση της ένταξης των Ρομά· και iii) το EQUIROM, το οποίο καταπολέμησε τον αντιτσιγγανισμό μέσω θετικών αφηγημάτων σχετικά με τους Ρομά στα μέσα ενημέρωσης. Επιπρόσθετα, η εκστρατεία Roma on Par στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η οποία δρομολογήθηκε την Παγκόσμια Ημέρα των Ρομά, αποσκοπεί στην καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού και στην αμφισβήτηση των αρνητικών στερεοτύπων για τους Ρομά.

Η Επιτροπή στηρίζει επίσης το έργο της UNESCO για την εκπαίδευση κατά του ρατσισμού στην ΕΕ, όπως ανακοινώθηκε στη στρατηγική για την καταπολέμηση του ρατσισμού. Τον Μάρτιο του 2026 η UNESCO δρομολόγησε διετές έργο, χρηματοδοτούμενο από την Επιτροπή, το οποίο αφορά ειδικά μορφές ρατσισμού όπως ο αντιτσιγγανισμός. Το έργο έχει ως στόχο να εφοδιάσει τους εκπαιδευτικούς με υλικό για τη διδασκαλία των μαθητών σχετικά με

[67] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://equineteurope.org/.

τον σύγχρονο ρατσισμό και την ιστορική κληρονομιά του, προωθώντας έτσι πιο συμπεριληπτικά μαθησιακά περιβάλλοντα για τους μαθητές Ρομά[68].

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μετά την έγκριση του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά τα κράτη μέλη έχουν ενισχύσει τα θεσμικά θεμέλια για την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών τους για τους Ρομά. Κατά την περίοδο 2023-2025 συνεχίστηκε η ανάπτυξη βασικών δομών διακυβέρνησης στα κράτη μέλη. Τα ΕΣΕΡ έχουν ενισχύσει τον συντονιστικό τους ρόλο, ο διάλογος με την κοινωνία των πολιτών των Ρομά και υπέρ των Ρομά έχει καταστεί πιο διαρθρωμένος και, σε αρκετές χώρες, έχει επίσης αναφερθεί κάποια αύξηση της εκπροσώπησης των Ρομά στη δημόσια διοίκηση και στα αιρετά αξιώματα. Επιπρόσθετα, έχει σημειωθεί ορατή πρόοδος σε διάφορους τομείς πολιτικής: η πολιτική αναγνώριση του αντιτσιγγανισμού έχει αυξηθεί, η συμμετοχή παιδιών Ρομά στην προσχολική εκπαίδευση έχει βελτιωθεί, τα ποσοστά απασχόλησης των Ρομά έχουν σημειώσει άνοδο και τα κράτη μέλη έχουν επεκτείνει τα μέτρα στους τομείς της στέγασης, της υγείας και της κοινωνικής προστασίας. Η χρηματοδότηση της ΕΕ στήριξε συμπεριληπτικές εθνικές μεταρρυθμίσεις και πρωτοβουλίες καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου.

Η έρευνα για τους Ρομά του 2024 δείχνει βελτιώσεις σε 10 από τους 16 δείκτες που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά. Για παράδειγμα, οι περισσότεροι στόχοι του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά που σχετίζονται με την απασχόληση φαίνεται να είναι εφικτοί έως το 2030. Ωστόσο, απαιτούνται ακόμη σημαντικές προσπάθειες για την επίτευξη όλων των στόχων, μεταξύ άλλων μέσω συνεκτικότερου καθορισμού των εθνικών στόχων. Η βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση, τα ανομοιογενή πλαίσια παρακολούθησης και ο περιορισμένος συντονισμός μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης εξακολουθούν να υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα των πολιτικών για την ισότητα και την ένταξη των Ρομά.

Τα επόμενα έτη θα είναι αποφασιστικής σημασίας. Για την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού και την επίτευξη περαιτέρω προόδου όσον αφορά την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά θα απαιτηθούν διαρκής πολιτική δέσμευση, αποτελεσματικές συστημικές μεταρρυθμίσεις, ισχυρότερη θεσμική ικανότητα, ολοκληρωμένες, διατομεακές προσεγγίσεις πολιτικής και προβλέψιμες μακροπρόθεσμες επενδύσεις. Η αποτελεσματική επιβολή και η ισχυρή δημόσια ηγεσία θα είναι επίσης ουσιαστικής σημασίας. Το προσεχές ΠΔΠ θα αποτελέσει σημαντική ευκαιρία για την περαιτέρω εντατικοποίηση αυτών των προσπαθειών.

Η ισότητα, η ένταξη και η συμμετοχή των Ρομά όχι μόνο βασίζονται στα θεμελιώδη δικαιώματα, αλλά αποτελούν επίσης στρατηγικές προτεραιότητες για την Ευρώπη. Στο πλαίσιο της δημογραφικής μείωσης, των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και του αυξανόμενου παγκόσμιου ανταγωνισμού, η ένταξη των Ρομά —μιας από τις νεότερες πληθυσμιακές ομάδες της Ευρώπης— μπορεί να συμβάλλει επίσης στην οικονομική ανθεκτικότητα. Καθώς πλησιάζει το 2030, το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά πρέπει να συνεχίσει να προωθεί αυτές τις προτεραιότητες ενώ παράλληλα να συμβάλλει στη

[68] Διατίθεται στη διεύθυνση: https://www.unesco.org/en/articles/unesco-launches-new-programme-address-racism-and-through-education-europe.

μακροπρόθεσμη συνοχή και ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης, αντικατοπτρίζοντας τη δέσμευση της ΕΕ να μη μείνει κανένας στο περιθώριο.